

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**VPLIV KRIZE NA ZAPOSLOVANJE
DIPLOMANTOV VISOKOŠOLSKEGA
ŠTUDIJA V REPUBLIKI SLOVENIJI**

Tanja Đurić

Ljubljana, avgust 2014

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

**VPLIV KRIZE NA ZAPOSLOVANJE DIPLOMANTOV
VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA V REPUBLIKI SLOVENIJI**

Kandidatka: Tanja Đurić
Vpisna številka: 04038665
Študijski program: univerzitetni študijski program Uprava prva stopnja

Mentor: izr. prof. dr. Aleksander Aristovnik

Ljubljana, avgust 2014

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Tanja Đurić, študentka univerzitetnega študijskega programa Uprava prve stopnje, z vpisno številko 04038665, sem avtorica diplomskega dela z naslovom Vpliv krize na zaposlovanje diplomantov visokošolskega študija v Republiki Sloveniji.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je priloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobeseznega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerimi so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, Uradni list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela in soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Ksenija Pečnik, prof. slov. jezika.

Ljubljana, avgust 2014

Podpis avtorice:

POVZETEK

Kriza se je v Sloveniji začela v letu 2008 in je močno vplivala na slovensko gospodarstvo, posledično pa tudi na trg dela. Registrirana brezposelnost se je v času krize skoraj podvojila. Izrazito zmanjšanje povpraševanja delodajalcev po delavcih in iskanje notranjih kadrovske rezerv sta povzročila precejšen porast brezposelnosti. Kriza je najbolj prizadela delovno intenzivne panoge, predvsem gradbeništvo, in s tem moške ter druge skupine prebivalstva, ki imajo težave pri nastopu na trgu dela (invalidi, starejši, mladi). Število delovno aktivnih mladih je v času krize upadlo. Takšno zmanjšanje lahko delno pripišemo demografskim spremembam, v veliki meri pa je posledica gospodarske krize in pomanjkanja ustreznih delovnih mest, zlasti za terciarno izobražene mlade. Poleg tega se iskalci zaposlitve, ki šele vstopajo na trg dela, pogosto zaposlujejo prek fleksibilnih oblik zaposlovanja, v času krize pa so zaradi tega pogosto prvi, ki izgubijo zaposlitev.

Namen diplomskega dela je podati ugotovitve o vplivu krize na zaposlovanje diplomantov ob prehodu iz izobraževanja na trg dela. V diplomskem delu želim prikazati in analizirati podatke o številu diplomantov visokošolskega študija na letni ravni ter ugotoviti, kolikšen delež diplomantov pridobi možnost za zaposlitev. Vedno več mladih se izobražuje na terciarni ravni, vpis na univerze in druge visokošolske institucije pa se je v zadnjih dveh desetletjih močno povečal. Mladi diplomanti so v času krize ena izmed najbolj ranljivih skupin na področju brezposelnosti. Kriza je močno zaznamovala trg dela, stopnja brezposelnosti diplomantov pa se je v tem času še povečala. Diplomanti se namreč kljub visoki in kvalificirani izobrazbi srečujejo z velikimi težavami pri pridobivanju prve zaposlitve.

Ključne besede: kriza, izobraževanje, visokošolski študij, diplomanti, zaposlovanje, trg dela, Republika Slovenija.

SUMMARY

IMPACT OF CRISIS ON EMPLOYMENT OF HIGHER EDUCATION GRADUATES IN THE REPUBLIC OF SLOVENIA

The crisis in Slovenia started in 2008 and has had a strong impact on the Slovenian economy, and consequently the labour market. In times of crisis, the registered unemployment rate almost doubled. A marked decrease in demand from employers and search for internal staff reserves has resulted in a significant rise in unemployment. Most affected by the crisis was labour-intensive industry, especially construction, and thus men and other groups of the population who have difficulty entering the labour market (the disabled, elderly, young). In times of crisis, the number of employed young people declined. This decrease was partially attributable to demographic changes, to a large extent caused by the economic crisis and the lack of adequate jobs, especially for tertiary-educated young people. In addition, job-seekers entering the labour market, are often employed through flexible forms of employment. In times of crisis there are therefore often the first to lose their jobs.

The purpose of the thesis was to provide findings on the impact of the crisis on employment of graduates during the transition from education to the labour market. In the thesis I wanted to display and analyze the data on the number of higher education graduates on an annual basis and determine what proportion of graduates obtain employment opportunities. More and more young people are studying at the tertiary level. In the last two decades, the enrollment in universities and other higher education institutions increased significantly. Young graduates are in times of crisis one of the most vulnerable groups in unemployment. The crisis marked the labour market and the unemployment rate of graduates has increased. Despite the high educational attainment skilled graduates face great difficulties in the first job, which is in times of crisis difficult to gain.

Key words: crisis, education, higher education, graduates, employment, labour market, Republic of Slovenia.

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	iii
POVZETEK.....	v
SUMMARY	vi
KAZALO PONAZORITEV	ix
KAZALO GRAFIKONOV	ix
KAZALO SLIK.....	ix
KAZALO TABEL.....	ix
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	x
SEZNAM TUJIH IZRAZOV	xi
1 UVOD	1
2 KRIZA.....	3
2.1 FINANČNA IN GOSPODARSKA KRIZA	3
2.1.1 GOSPODARSKA KRIZA	3
2.1.2 FINANČNA KRIZA	4
2.2 ZAČETEK IN ŠIRITEV KRIZE.....	5
2.2.1 ZAČETEK KRIZE	5
2.2.2 ŠIRITEV KRIZE	6
2.3 POSLEDICE KRIZE IN UKREPI PROTI KRIZI V REPUBLIKI SLOVENIJI	6
3 IZOBRAŽEVANJE IN IZOBRAŽEVALNI SISTEM V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	9
3.1 IZOBRAŽEVALNI SISTEM	9
3.1.1 PRIMARNO IZOBRAŽEVANJE	10
3.1.2 SEKUNDARNO IZOBRAŽEVANJE	10
3.1.3 TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE.....	10
3.1.3.1 Višje strokovno izobraževanje	12
3.1.3.2 Visokošolsko izobraževanje.....	12
3.2 FINANCIRANJE IZOBRAŽEVANJA.....	13
4 TRG DELA.....	19
4.1 RAZMERE NA TRGU DELA V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	19
4.1.1 RAZMERE NA TRGU DELA V ČASU PRED KRIZO	19
4.1.2 RAZMERE NA TRGU DELA MED KRIZO	21
4.2 DIPLOMANTI NA TRGU DELA V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	21
5 ANALIZA DIPLOMANTOV NA TRGU DELA.....	24
5.1 DIPLOMANTI VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA	24
5.1.1 DIPLOMANTI VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA V OBDOBJU PRED KRIZO	25
5.1.2 DIPLOMANTI VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA V OBDOBJU MED KRIZO	28
5.2 BREZPOSELNOST DIPLOMANTOV VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA	33
5.2.1 REGISTRIRANA BREZPOSELNOST DIPLOMANTOV VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA V OBDOBJU PRED KRIZO	35
5.2.2 REGISTRIRANA BREZPOSELNOST DIPLOMANTOV VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA V OBDOBJU MED KRIZO	37

5.3	AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA	40
6	ZAKLJUČEK.....	44
	LITERATURA IN VIRI.....	46

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Struktura izdatkov za izobraževanje po ravneh izobraževanja, 2008–2011 ... 16

KAZALO SLIK

Slika 1: Javni izdatki za terciarno izobraževanje v BDP-ju v izbranih državah, 2010 17

Slika 2: Gibanje registrirane brezposelnosti v Republiki Sloveniji, 1992–2008 20

Slika 3: Število študentov visokošolskega študija v opazovanem obdobju 32

Slika 4: Diplomanti, ki so zaključili bolonjski in »predbolonjski« visokošolski študij 32

Slika 5: Registrirana brezposelnost oseb s končano najmanj višješolsko izobrazbo,
2005–2012..... 35

Slika 6: Število brezposelnih diplomantov po starostnih skupinah, 2008–2012..... 37

KAZALO TABEL

Tabela 1: Ravni izobrazbe..... 11

Tabela 2: Delež izdatkov za formalno izobraževanje v BDP-ju po ravneh
izobraževanja, 2005–2011 15

Tabela 3: Izdatki za terciarno izobraževanje v BDP-ju v izbranih državah, 2005–2010.... 17

Tabela 4: Število diplomantov visokošolskega študija po vrsti programa, 2005–2012 24

Tabela 5: Število diplomantov visokošolskega študija po vrsti programa in spolu,
2005–2008..... 25

Tabela 6: Število diplomantov visokošolskega študija po spolu in področju
izobraževanja, 2005–2008 27

Tabela 7: Število diplomantov visokošolskega študija po vrsti programa in spolu,
2009–2012..... 28

Tabela 8: Število diplomantov visokošolskega študija po spolu in področju
izobraževanja, 2009–2011 30

Tabela 9: Število vpisanih študentov visokošolskega študija v študijskem letu 2013/14 .. 31

Tabela 10: Stopnja izobrazbe 33

Tabela 11: Registrirana brezposelnost po stopnji izobrazbe, 2005–2013 34

Tabela 12: Registrirana brezposelnost diplomantov, ki so se zaposlili, 2005–2008 (v
%) 36

Tabela 13: Registrirana brezposelnost diplomantov, ki so se zaposlili, 2009–2012 (v
%) 38

Tabela 14: Priliv in odliv iz registrirane brezposelnosti, 2008–2012..... 38

Tabela 15: Prijavljena delovna mesta na ZRSZ-ju..... 39

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

APZ	aktivna politika zaposlovanja
BDP	bruto domači proizvod
ECTS	kreditne točke
EIB	Evropska investicijska banka
EMU	Evropska monetarna unija
EU	Evropska unija
EUR	evro
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
ZDA	Združene države Amerike
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZVis	Zakon o visokem šolstvu

SEZNAM TUJIH IZRAZOV

»run on bank«	naval na banko
»brain-drain«	beg možganov

1 UVOD

Število brezposelnih oseb je v času krize od leta 2008 do 2012 vse bolj naraščalo. Med brezposelnimi z visokošolsko izobrazbo se je povečal delež brezposelnih oseb s končanim študijskim programom prve, druge ali tretje stopnje. Če odmislimo študentsko delo, diplomanti vstopijo na trg dela kot aktivni iskalci prve zaposlitve po končanem študiju. Večina terciarno izobraženih mladih na trg dela vstopi v obdobju od 24. do 29. leta starosti. Kljub visokemu deležu iskalcev prve zaposlitve je med novoprijavljenimi brezposelnimi še več oseb, ki so izgubile zaposlitev za določen čas. Delež te skupine novoprijavljenih v zadnjih dveh letih narašča. To potrjuje, da se mladi pogosto zaposlujejo za določen čas. Zaostrovanje krize v zadnjih dveh letih pa fluktuacijo mladih še dodatno pospešuje, saj se zaposlovanje za določen čas še povečuje, čas zaposlitve pa je vedno krajši. Vzrok za povečano brezposelnost je tudi neskladje med izobrazbeno strukturo in potrebami na trgu delovne sile. Povečano zanimanje beležijo fakultete s področja družboslovja, trg dela pa ne zmore sprejeti vseh diplomantov s tega področja. Z druge strani pa primanjkuje diplomantov s področja naravoslovnih ved, kot so matematika, fizika, strojništvo in podobno. Brezposelnost z vidika posameznika prinaša manjšo finančno zmogljivost in zato lahko poslabša kakovost njegove življenja. Obstaja tveganje, da mladi kadri svoje pridobljeno znanje hitro izgubijo, če ga ne uporabljajo. Z vidika države pa je brezposelnost lahko problematična za državo zaradi stroškov v obliki denarnih nadomestil in manjšega dotoka davkov.

Namen diplomskega dela je pridobiti ključne podatke o številu diplomantov v Republiki Sloveniji na letni ravni, o smeri študija, ki jo izberejo študentje, in v povezavi s tem o tem, kakšne možnosti za zaposlitev imajo diplomanti po zaključenem študiju. Cilj diplomskega dela je podati ugotovitve o tem, kolikšno število diplomantov pridobi možnost zaposlitve, kako je kriza vplivala na delež zaposljivosti diplomantov po uspešno zaključenem študiju, katere so prednosti in slabosti študija v času krize ter kako in s čim bi lahko pripomogli k izboljšanju zaposlitvenega stanja v državi. Pri tem želim potrditi ali zavrniliti tri hipoteze.

Prva hipoteza, da se število diplomantov iz leta v leto povečuje, je povezana z razmerami, ki so nastale ob začetku krize. Med krizo je naraslo predvsem število diplomantov. Verjetno je, da študentje namerno podaljšujejo trajanje študija, saj se zavedajo, da je zaposlitev v času krize zelo težavna. Druga hipoteza predpostavlja povečevanje števila brezposelnih v času krize. Pred krizo je bila skupina diplomantov sorazmerno zaposljiva, čeprav je že bilo zaslediti brezposelne diplomante. Že v prvem letu krize se je število brezposelnih diplomantov povečalo in s časom tudi naraščalo. Tretja hipoteza pa pravi, da je kriza močno vplivala na zaposlovanje diplomantov. Kriza je močno vplivala na celoten trg dela, v obdobju krize pa so izrazito ranljiva skupina mladi – mladi izobraženi diplomanti terciarnega izobraževanja. Rednih zaposlitev je vse manj, povečale pa so se zlasti zaposlitve za določen čas.

Pri pisanju diplomskega dela uporabim opisno metodo. Pri razumevanju teme in problema si pomagam z različno domačo in tujo literaturo, povzeto iz knjig in člankov ter internetnih virov, ki se nanašajo na temo diplomskega dela. Na podlagi statističnih podatkov, povzetih s Statističnega urada Republike Slovenije in Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, analiziram in predstavim dejansko stanje zaposljivosti diplomantov in delež zaposlenih v času od začetka krize do danes. Prav tako s pomočjo statističnih podatkov in različne literature podrobneje opišem, kako in v kolikšni meri je kriza vplivala na zaposljivost diplomantov visokošolskega študija.

Diplomsko delo obsega pet poglavij. Posamezna poglavja so podprta z dosedanjimi teoretičnimi spoznanji, poglavje Analiza diplomantov na trgu dela pa je v celoti zasnovano na statističnih podatkih, ki prikazujejo število diplomantov v predkriznem obdobju in v obdobju trajanja krize po stopnji izobrazbe in področju izobraževanja ter dejansko stanje zaposlitvenih zmožnosti diplomantov visokošolskega študija. Poglavja Kriza, Izobraževanje in izobraževalni sistem v Republiki Sloveniji in Trg dela so zasnovana na teoretičnih izhodiščih. Na podlagi predstavljenih in grafično ali tabelarno prikazanih podatkov v zaključnem delu diplomskega dela podam sklepne ugotovitve glede razmer na trgu dela in položaja diplomantov kot iskalcev prve zaposlitve ob prehodu iz izobraževanja na trg dela ter vpliva krize na zaposlovanje diplomantov po uspešno zaključenem izobraževanju.

2 KRIZA

Kriza lahko ima različne razsežnosti. Različni avtorji različno opredeljujejo krizo, nekateri širše, spet drugi pa le kot finančno ali pa gospodarsko krizo. Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ, 2000) besedo »kriza« opredeljuje kot stanje v gospodarstvu, ko se ugodne razmere za razvoj začnejo hitro slabšati. Po Webstrovem slovarju pomeni kriza stanje omejene zmožnosti presojanja, ki se pojavi, ker smo na prelomni točki, točki večje spremembe, je znak večjega neravnovesja v sistemu in pomeni stanje visoke negotovosti ali kaotičnosti (Strašek in Špes, 2009, str. 8).

Znaki krize, ki jih navaja Štiblar (2008, str. 106), so:

- počasnejša gospodarska rast v svetu in rast svetovne trgovine;
- padec cen surovin;
- posojilna suša in obrnjeni tokovi kapitala (od revnih k bogatim državam);
- padec indeksa transportnih cen;
- padec pomoči najrevnejšim državam (bogati odnašajo svoj kapital v domače zavetje in likvidnost);
- padec indeksa potrošniške klime;
- padec prodaje avtomobilov.

2.1 FINANČNA IN GOSPODARSKA KRIZA

Ključno vlogo za začetek krize in kasneje tudi za njen obseg imajo ameriški državni organi. Začetek krize so sprožili s poskusom urejanja trga, ko so želeli ljudem omogočiti lastništvo nad nepremičninami. Banke so dajale kredite za nepremičnine tudi proslcem s slabšimi dohodki. To je za banke pomenilo večje tveganje, da posojilo ne bo vrnjeno. Pritisk vlade na finančne institucije se je z leti večal, slednje pa so morale vedno bolj popuščati. Kriteriji za odobritev kredita so se nižali, povpraševanje po nepremičninah se je povečalo in posledično so bile na trgu višje cene.

2.1.1 GOSPODARSKA KRIZA

Gospodarska kriza pomeni zmanjšanje celotne gospodarske aktivnosti narodnega gospodarstva. Štor (2002, str. 3) definira gospodarsko krizo kot točko v cikličnem gibanju gospodarstva, v kateri pride do vrhunca motnje proizvodnje, ki se najprej opazi v ekonomiji, kasneje pa zajame vse sfere družbenega življenja.

Po Samuelsonu in Nordhausu (2002, str. 434) so značilnosti gospodarskih kriz naslednje:

- upad potrošniških nakupov, pri tem pa se povečajo zaloge avtomobilov in drugih trajnih dobrin. Podjetja se odzovejo z zmanjšanjem proizvodnje, zato pade realni bruto domači proizvod (v nadaljevanju BDP);

- zmanjšanje povpraševanja po delu, pri čemer se krajša povprečni delovni teden in temu sledita odpuščanje in višja brezposelnost;
- upad cen surovin ob zmanjšanju povpraševanja po njih;
- upad poslovnih dobičkov;
- upad obrestnih mer zaradi zmanjšanja povpraševanja po kreditih.

2.1.2 FINANČNA KRIZA

Pri definiranju finančne krize zasledimo široko paleto definicij. Tako Mishkin (1991) finančno krizo definira kot razkroj finančnih trgov, ko se problemi moralnega hazarda in negativne selekcije poslabšajo in finančni trgi postanejo nesposobni učinkovito usmerjati sredstva k subjektom, ki imajo najproduktivnejše investicijske priložnosti (Strašek in Špes, 2009, str. 8). Jickling (2008) opredeljuje finančno krizo kot razmere, v katerih je razkroj finančnih trgov dosegel raven, ko je tok kreditov h gospodinjstvom in k podjetjem tako omejen, da ima negativen učinek na realno ekonomijo (Strašek in Špes, 2009, str. 8).

Rezultati mnogih raziskav (Bustelo, 2004; Rajan, 2005) kažejo na razdiralni učinek finančnih kriz. Primerjave razlik med rastjo BDP-ja v predkriznem obdobju z rastjo v obdobju krize so pokazale, da je izguba potencialnega BDP-ja odvisna od tipa finančne krize (Strašek in Špes, 2009, str. 7).

Abramović (2008, str. 4) finančni krizi pripisuje naslednje značilnosti:

- več kot 30 % padec finančnih naložb;
- nelikvidne finančne naložbe;
- množičen beg vlagateljev in umik njihovih naložb s finančnega trga;
- simultana kriza na več različnih trgih hkrati.

Elementi finančnih kriz so (Mrak, 2002, str. 573):

- kopičenje ekonomskih neravnotežij;
- napihnjene vrednosti premoženja in nerealni devizni tečaj domače valute;
- nenadna izguba zaupanja v domačo valuto in/ali domači bančni sistem;
- prekinjen dostop domačih subjektov do tujih virov financiranja;
- prisotnost slabosti finančnega sektorja in strukturnih problemov v državi;
- veliki padci vrednosti premoženja in propad številnih poslovnih subjektov, finančnih in nefinančnih.

Finančne krize se pojavljajo na različnih področjih – valutna (plačilno-bilančna) kriza, bančna kriza, sistemska finančna kriza in kriza zunanjega dolga. Valutna kriza izbruhne, ko so monetarne oblasti prisiljene braniti valuto z velikim zmanjšanjem deviznih rezerv ali ostrim porastom obrestnih mer. Bančna kriza izbruhne s suspendiranjem bančnih obvez. Sistemska finančna kriza pomeni potencialni razkroj finančnih trgov, ki poslabša učinkovitost delovanja teh trgov in ima močne negativne učinke na realno ekonomijo. Kriza zunanjega dolga je prisotna, ko država ni sposobna servisirati svojega zunanjega dolga (Strašek in Špes, 2009, str. 9).

2.2 ZAČETEK IN ŠIRITEV KRIZE

2.2.1 ZAČETEK KRIZE

Kriza, ki se je začela v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA) kot nepremičninska in prešla na finančno področje, se je širila v dveh smereh. Prek ZDA se je kriza širila v Evropo in druge dele sveta ter iz finančnih trgov v realno gospodarstvo, kjer se je začela z razraščanjem hipotekarnih posojil (Štiblar, 2008, str. 86).

Prvo znamenje krize se je pojavilo aprila 2007 s pokom hipotekarnega balona v ZDA. Ob tem je bankrotirala prva večja hipotekarna ustanova v ZDA. To je bil znak za zaostritev pogojev posojanja denarja na finančnem trgu in je pobralo dodatno likvidnost, ki je bila vbrizgana v sistem po 11. septembru 2001 in ustvarjala pogoje za napihovanje balona. Začetek finančne krize je torej povzročil začetek padanja cen nepremičnin. Z navalom na banko (angl. »*run on bank*«) septembra 2007 je propadla britanska banka Northern Rock kljub že danim stotinam milijardam dolarjev in evrov dodatne likvidnosti v sistem; za kar so poskrbele centralne banke ZDA, Velike Britanije, Nemčije in Švice. Kljub temu se padanje cen nepremičnin ni zaustavilo (Štiblar, 2008, str. 92).

Marca 2008 je padla prva banka iz peterice velikih investicijskih bank v ZDA, Bear Stearns. Septembra 2008 so ZDA nacionalizirale dve največji hipotekarni finančni ustanovi, Fannie Mae in Freddy Mack, ki sta bili vključeni v zavarovanje več kot polovice trilijona dolarjev hipotekarnih posojil v ZDA. Pred tem so ju privatizirali, nato pa zasebni lastniki pripeljali do bankrota. Istega meseca sta padli še dve od velike peterice investicijskih bank v ZDA, in sicer Merrill Lynch in Lehman Brothers (Štiblar, 2008, str. 92). Cene delnic Goldman Saks, največje investicijske banke v ZDA, so v enem dnevu padle za 12,5 %. Padec v ZDA se je nadaljeval (Štiblar, 2008, str. 93).

Za zaustavitev padanja domin je ameriška vlada oktobra 2008 predlagala finančni paket za sistemsko rešitev ameriškega finančnega sistema in Wall Streeta. Odobrili so 700 milijard dolarjev proračunskih sredstev, ki bi jih finančni minister uporabil za nakup izvedenih finančnih instrumentov, ki ležijo nelikvidni v bilancah bank in finančnih ustanov. Po sprejemu finančnega paketa so borzni indeksi na Wall Streetu padli za 7 % in več. To pomeni, da niso zaupali v uspeh finančnega paketa. Realni sektor se je vedno bolj poglobljal v recesijo. Tudi borzni indeksi na Japonskem, v Evropi in Rusiji so padli še nižje in tako dosegli od triletnih do petletnih minimumov (Štiblar, 2008, str. 93–94). Kasneje so finančne injekcije »prijele« in novih stečajev finančnih ustanov ni bilo več. S tem pa problem hipotekarnih posojil v ZDA in recesije v realnem gospodarstvu po svetu še vedno ni bil rešen (Štiblar, 2008, str. 94). Konec leta 2008 je recesija zajela že ves razviti svet.

2.2.2 ŠIRITEV KRIZE

V oktobru 2008 so bile v Evropi državne in centralnobančne pomoči potrebne tudi banke v Belgiji, na Nizozemskem, v Luksemburgu, Franciji, Veliki Britaniji in Nemčiji ter še številne druge. V Evropi je bila vse močnejša kriza tudi na trgu nepremičnin, zlasti v Veliki Britaniji, Španiji in na Irskem. Povsod po Evropi so cene delnic finančnih ustanov padale, bančnih posojil pa ni bilo ali pa so bila bistveno dražja (Štiblar, 2008, str. 95). Evropske vlade so bile pozvane k uveljavitvi ureditve finančnega trga za celotno Evropo. Želeli so doseči sistemski odgovor in ne posameznega reševanja bank v vsaki članici Evropske unije (v nadaljevanju EU). Problem je bil v veliki zadolženosti mednarodno aktivnih evropskih bank, zato je bila s pomočjo Evropske investicijske banke (v nadaljevanju EIB) aktivnost usmerjena v dokapitalizacijo evropskih bank z vbrizgom javnega premoženja ali prek obvezne konverzije dolga bank za delniški delež v banki. Po dogovoru so posamezne države EU oblikovale sklade za garancije in dokapitalizacijo bank. Hkrati so se dogovorili za več nadzora in regulacije, večjo odgovornost in omilitev protimonopolne evropske zakonodaje. Odobrili so tudi nastanek 30 milijard evrov velikega sklada za pomoč majhnim in srednjim podjetjem v EU, ki zaradi krize niso imela na razpolago dovolj posojil za normalno poslovanje (Štiblar, 2008, str. 96). Članice evroobmočja se različno soočajo s krizo in v razvitih evropskih državah za enkrat še ni pričakovati gospodarske rasti. Najbolj stabilna država evrskega območja je Nemčija. Kot zelo trdno se je izkazalo poljsko gospodarstvo, ki je beležilo rast tudi leta 2009, ko so preostale države EU že bile v recesiji (Zorc, 2013, str. 129). Praktično vse razvite evropske države so z garancijami in dokapitalizacijo reševale svoje vodilne banke pa tudi zavarovalnice in druge finančne ustanove¹. Evropska monetarna unija (v nadaljevanju EMU) je v banke vložila 1, 873 milijard evrov, kar je 15 % njenega BDP-ja (Štiblar, 2008, str. 97).

2.3 POSLEDICE KRIZE IN UKREPI PROTI KRIZI V REPUBLIKI SLOVENIJI

Zaradi globalne povezanosti finančnih trgov je bilo nekaj mesecev po izbruhu krize v ZDA moč čutiti prve posledice in negativne vplive krize tudi v Evropi. Majhen domači trg zahteva vpetost izvoza slovenskih podjetij na mednarodne trge. To pomeni, da je domače gospodarstvo odvisno od izvoza. To je bil razlog za poslabšanje gospodarskih razmer v Republiki Sloveniji. Države, ki so uvažale slovenske izdelke, so zmanjšale naročila, kar se je odrazilo v proizvodnji slovenskih podjetij, ki izvažajo v tujino. Kriza je najbolj prizadela avtomobilsko industrijo, kovinsko industrijo in gradbeništvo.

Tako kot v večini razvitih držav je finančna in gospodarska kriza povzročila padec gospodarske aktivnosti. Kriza je imela velik vpliv na stanje na trgu dela in blaginjo prebivalstva. Zaposlenost se je zmanjšala, brezposelnost pa močno povečala. Od nastanka finančne in gospodarske krize je država sprejela že vrsto ukrepov, s katerimi je poskušala omiliti posledice krize in se boriti proti širjenju negativnih vplivov, ki jih kriza povzroča.

---

¹ Med druge finančne ustanove sodijo tudi vse tuje banke, ki imajo svoje podružnice v Sloveniji.

Sprejeti so bili ukrepi za pomoč gospodarstvu, finančnemu sektorju, prebivalstvu, varčevalni ukrepi za stabilizacijo javnih financ, ukrepi za povečanje pritoka sredstev v proračun in vrsta drugih ukrepov ter reform, s katerimi bi povečali konkurenčnost države in zmanjšali primanjkljaj (Zorc, 2013, str. 128). Ukrepi so bili sprejeti v podporo bankam in drugim finančnim ustanovam, in sicer s spremembo z Zakona o javnih financah. Proti krizi naj bi se borili v treh korakih, pri čemer je vsak naslednji korak močnejše zdravilo, če prejšnji ne deluje (Štiblar, 2008, str. 151):

- za 12 milijard evrov državnih poroštev bankam za njihovo zadolževanje ali refinanciranje posojil v tujini;
- izdaja obveznic, s katerimi se je država takrat zadolžila za 1 milijardo evrov predvidoma za pet let, potem pa dajala posojila posojilnim ustanovam, zavarovalnicam in pokojninskim družbam s sedežem v Sloveniji;
- kapitalska naložba države v posojilne ustanove v Sloveniji za rešitev njihove solventnosti.

Vlada Republike Slovenije je z namenom ukrepati proti krizi novembra 2008 ustanovila krizno skupino ministrov za aktiven boj proti finančni in gospodarski krizi. Ključna naloga krizne skupine je bila oblikovanje ukrepov za ublažitev vpliva krize na slovensko gospodarstvo in kasneje osredotočenje na strategijo izhoda iz krize ter okrevanje gospodarstva po krizi. Že decembra 2008 je bil sprejet prvi sveženj ukrepov, ki je bil usmerjen v povečanje likvidnosti v bančnem sistemu, zagotavljanje dodatnih spodbud gospodarstvu, zmanjševanje javne porabe in ohranjanje delovnih mest. Drugi sveženj ukrepov, ki je bil sprejet februarja 2009, je bil razvojno naravnan. Sestavljali so ga dodatni ukrepi s področja financ in likvidnosti podjetij, s področja trga dela, vseživljenjskega učenja in socialne varnosti, ukrepi za spodbujanje trajnostnega razvoja ter ukrepi za izboljšanje koriščenja kohezijskih sredstev. Med številnimi ukrepi so ukrepi, namenjeni prebivalstvu, določali krepitev programov aktivne politike zaposlovanja, sofinanciranje usposabljanj in izobraževanj zaposlenih, brezposelnih in mladih (absolventov), ki vstopajo na trg dela in podobno (SVREZ, 2010).

Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju tudi Vlada) je želela z ukrepi optimizirati javno porabo. Od leta 2009 je sprejela precej dokumentov, ki so vsebovali predloge protikriznih ukrepov. Omenjeni dokumenti so (Setnikar Cankar in Petkovšek, 2012, str. 36):

- strukturne prilagoditve v letih 2010 in 2011; dokument se nanaša na institucionalne prilagoditve pri upravljanju javnih ustanov, spodbujanje podjetništva, konkurenčnosti in preglednosti trga dela, strukturne prilagoditve v prometni in energetski infrastrukturi za učinkovito okoljsko in podnebno politiko ter prilagoditve sistema socialne varnosti in zdravstvenega varstva;
- Slovenska izhodna strategija 2010–2013, katere cilj je bil dolgoročno vzdržna gospodarska rast, dosežena z ukrepi ekonomske politike (konsolidacija javnih financ, struktura javne porabe z določenimi fiskalnimi pravili), strukturnimi ukrepi in institucionalnimi prilagoditvami (spremembe za boljše delovanje trgov in učinkovitejše upravljanje javnega premoženja);

- Program stabilnosti – dopolnitev 2011; je določal cilje politike v obdobju 2011–2014, kot so fiskalna konsolidacija, ki bi zmanjšala primanjkljaj države pod 3 % BDP-ja do leta 2013, krepitev dolgoročne fiskalne konsolidacije in rasti z izvajanjem strukturnih reform (pokojninska reforma) ter spodbujanje gospodarske rasti in zaposlovanja;
- Zakon o interventnih ukrepih je bil sprejet, da bi stabilizirali javne finance v obdobju 2011–2012;
- Zakon za uravnoteženje javnih financ, ki je vseboval nadaljnja ravnanja in ukrepe glede javnih financ ter zmanjšanja izdatkov iz proračuna po posameznih področjih.

3 IZOBRAŽEVANJE IN IZOBRAŽEVALNI SISTEM V REPUBLIKI SLOVENIJI

Izobraževanje (in usposabljanje) je aktivnost, ki se nanaša na spoznavanje, sprejemanje, podajanje in ustvarjanje znanja, razvijanje spretnosti, razvijanje osebnih in poklicnih zmožnosti ter vrednot. Najpogostejša organizacijska oblika izobraževalnih aktivnosti so izobraževalni oziroma študijski programi, pri čemer je izobraževalni (študijski) program organizacijska oblika, kjer so učne aktivnosti organizirane kot zaporedje. Pri tem se z različnimi metodami učenja učijo različni predmeti. Izobraževalni program je opredeljen na podlagi svoje vsebine kot niz aktivnosti, ki so organizirane zato, da bi dosegli vnaprej določeni cilj oziroma specificiran niz izobraževalnih nalog (SURŠ, 2014). V Republiki Sloveniji je izobraževanje razvit sistem, ki se začne s predšolsko vzgojo v javnih in zasebnih vrtcih, vrh tega sistema pa predstavljajo univerze z doktorskim študijem. Univerze in samostojni visokošolski zavodi so avtonomni in v skladu z zakonom sami sprejemajo študijske programe in določajo kriterije, ki jih morajo izpolnjevati visokošolski učitelji in sodelavci (MIZŠ, 2014).

Uspešno zaključeno izobraževanje po javno veljavnih programih z eno besedo imenujemo izobrazba. Izobrazba je najvišja dosežena javno veljavna izobrazba, ki jo je oseba pridobila, ko je zaključila izobraževanje po javno veljavnih programih v redni šoli ali v šoli, ki nadomešča redno šolo (kot je študij na daljavo, izobraževanje ob delu ipd.), s tečajji, z izpiti ali na drug način, skladen s predpisi, ki urejajo pridobitev javno veljavne izobrazbe. Najvišja dosežena javno veljavna izobrazba je izkazljiva z javno listino (spričevalom, diplomom ipd.) (SURŠ, 2014).

3.1 IZOBRAŽEVALNI SISTEM

Izobraževalni sistem Republike Slovenije temelji na treh ravneh izobraževanja. Sestavljajo ga primarno izobraževanje, sekundarno izobraževanje in terciarno izobraževanje. Primarno izobraževanje tvorijo trije členi. Ti členi so predšolska vzgoja, osnovnošolsko izobraževanje in osnovno glasbeno izobraževanje. Predšolska vzgoja ni obvezna in se izvaja v javnih in zasebnih vrtcih. Zasebni in javni vrtci se razlikujejo po programih. Program zasebnega vrtca določi ustanovitelj vrtca na podlagi 13. člena Zakona o vrtcih, pri tem pa se lahko odloči tudi za program javnih vrtcev. Tako zasebni vrtec kot tudi javni vrtec začneta opravljati dejavnost po vpisu v razvid, ki ga vodi Ministrstvo za šolstvo in šport. Glavni ustanovitelji vrtcev, financerji in neposredni ponudniki storitev so občine. Otroci se v program predšolske vzgoje vključujejo od starosti 11 mesecev do začetka obveznega izobraževanja pri starosti 6 let (Černoša, 2012, str. 13).

3.1.1 PRIMARNO IZOBRAŽEVANJE

Primarno izobraževanje ali osnovnošolsko izobraževanje izvajajo osnovne šole, osnovne šole s prilagojenim programom, glasbene šole ter zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami. V šolskem letu 2007/08 se je izteklo osemletno osnovnošolsko izobraževanje in od šolskega leta 2008/09 poteka osnovnošolsko izobraževanje po programu devetletne osnovne šole (MIZŠ, 2014). Osnovna šola izvaja obvezni in razširjeni kurikulum, pri čemer je obvezni kurikulum del vzgojno-izobraževalnega procesa, ki ga šola mora organizirati in učenec se v proces mora vključiti. Proces torej obsega obvezne predmete, izbirne predmete, ure oddelčne skupnosti in dneve dejavnosti (kulturnih, športnih). Razširjeni kurikulum pa je del vzgojno-izobraževalnega procesa, ki ga šola mora organizirati, učenec pa se v proces vključi prostovoljno, ker proces vključuje dopolnilni in dodatni pouk, dodatno pomoč otrokom s posebnimi potrebami, šola v naravi ter podaljšano bivanje in varstvo učencev. V prvi razred osnovne šole se vpisujejo otroci, ki v koledarskem letu dopolnijo 6 let. Uspešno zaključena osnovna šola je pogoj za nadaljevanje izobraževanja na sekundarni ravni.

3.1.2 SEKUNDARNO IZOBRAŽEVANJE

Sekundarno izobraževanje ali srednješolsko izobraževanje se deli na splošno izobraževanje ter na poklicno in srednje strokovno in tehniško izobraževanje. Srednje šole so lahko poklicne in strokovne, ki učence praviloma pripravljajo za delo. Ločimo tudi gimnazije, ki učence oziroma dijake predvidoma pripravljajo za nadaljnji študij. Izobraževalne ustanove, ki izvajajo sekundarno izobraževanje, ponujajo različne vrste programov po vsebini in trajanju ter ciljnih izobraževanja. Pogoj za vpis v programe sekundarnega izobraževanja je dokazilo (spričevalo) o uspešno zaključeni osnovni šoli.

3.1.3 TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE

Terciarno izobraževanje je sestavljeno iz visokošolskega izobraževanja in višjega strokovnega izobraževanja. Pogoj za vpis v programe terciarnega izobraževanja je maturitetno spričevalo. Visoko šolstvo ima tri stopnje, in sicer se v prvo stopnjo razvrščajo visokošolski strokovni študijski programi in univerzitetni študijski programi. V drugo stopnjo spadajo magistrski in v tretjo doktorski študijski programi (MIZŠ, 2014). Izvajanje terciarnega izobraževanja zagotavljajo samostojni visokošolski zavodi, akademije in fakultete.

Terciarno izobraževanje vključuje širok nabor študijskih programov, ki omogočajo pridobitev višješolske, visokošolske in univerzitetne izobrazbe, magistrsko in specialistično ter izobrazbo na ravni doktorata. Za terciarno izobraževanje v Sloveniji je od začetka devetdesetih let naprej značilna hitra ekspanzija, ki se počasi umirja. V študijskem letu 2005/2006 se je v primerjavi s študijskim letom 1995/1996 število študentov podvojilo. Število vpisnih mest je administrativno omejeno in jih odobri država. Študentje, ki se ne uspejo vpisati v redno izobraževanje, se vpisujejo v izredno izobraževanje. Slednje je

samoplačniško in organizirano kot izobraževanje z delnim časom, saj naj bi bilo primarno namenjeno odrasli populaciji, ki usklajuje izobraževanje z drugimi življenjskimi vlogami. Nadaljevanje izobraževanja na terciarni ravni je pogojeno s spričevalom o uspešno opravljeni splošni ali poklicni maturi sekundarnega izobraževanja (Ivančič, 2010, str. 54).

Visokošolska reforma, ki je bila sprejeta leta 1994, je v visokošolsko izobraževanje vnesla precej raznolikosti. Ustanovljene so bile triletnje visoke strokovne šole in uvedeni štiriletni in petletni univerzitetni programi (Ivančič, 2010, str. 53). Programi so bili reorganizirani z uvedbo Bolonjske reforme 2004, ki uvaja binarni sistem. Programi štiriletnega in petletnega univerzitetnega izobraževanja so usmerjeni v izobraževanje za razvoj znanstveno-raziskovalne in akademske kariere. Do spremembe Zakona o visokem šolstvu v letu 2004 je bilo visoko šolstvo strukturirano iz dveh stopenj, in sicer dodiplomske in podiplomske stopnje. Dodiplomska stopnja je členjena na visoko strokovno in univerzitetno izobraževanje, podiplomska stopnja pa na magistrski in doktorski študij. Programi, sprejeti pred spremembo Zakona o visokem šolstvu, se bodo po zakonu izvajali najkasneje do izteka študijskega leta 2015/16 (MIZŠ, 2014).

Tabela 1: Ravni izobrazbe

Ravni izobrazbe po starih programih	Raven	Ravni izobrazbe po novih bolonjskih programih
Višješolski programi (do 1994)	6/1	
Višješolski strokovni programi		
Specializacija po višješolskih programih	6/2	Visokošolski strokovni (1. bolonjska stopnja)
Visokošolski strokovni programi		Univerzitetni programi (1. bolonjska stopnja)
Specializacija po visokošolskih strokovnih programih	7	Magisteriji stroke (za imenom) (2. bolonjska stopnja)
Univerzitetni programi		
Specializacija po univerzitetnih programih	8/1	
Magisteriji znanosti (pred imenom)		
Doktorati znanosti (pred imenom)	8/2	Doktorati znanosti (pred imenom) (3. bolonjska stop.)

Vir: MIZŠ (2014a)

Tabela 1 predstavlja ravni izobrazbe skupaj s spremembami ob uvedbi bolonjske reforme v visoko šolstvo. Bolonjska reforma je strukturirala tristopenjsko strukturo visokošolske izobrazbe, ki pa so diploma, magisterij in doktorat.

3.1.3.1 Višje strokovno izobraževanje

Višješolsko strokovno izobraževanje je bilo uvedeno leta 1996. Tovrstne šole so bile ustanovljene za zadovoljevanje potreb nacionalnih in lokalnih gospodarstev ob upoštevanju poklicnih profilov. Izpolnjevati morajo standarde kakovosti, ki jih določajo nacionalni akreditacijski organi, in druge zahteve, ki jih določa zakon. Izobraževalni programi so izrazito praktično naravnani in povezani z delom. Višje strokovno izobraževanje traja dve leti in se konča z diplomskim izpitom. Po uspešnem zaključku študija študenti pridobijo diplomu, ki jim omogoča začetek dela na posebnih poklicnih področjih in na mestih srednje vodstvene strukture (Černoša, 2012, str. 20).

Višješolsko izobraževanje se je dokončno uveljavilo v letih od 2000 do 2010. V študijskem letu 2000/01 je bilo v višješolsko izobraževanje vpisanih 4.760 študentov (5,4 % vseh študentov). V študijskem letu 2009/10 pa je bilo vpisanih že 16.594 študentov ali 15,4 % vseh študentov, vpisanih v terciarno izobraževanje. Diplomante teh šol je dobro sprejelo tudi gospodarstvo.

3.1.3.2 Visokošolsko izobraževanje

Visokošolsko izobraževanje temelji na teoretsko zasnovanih univerzitetnih programih, s katerimi naj bi se študentje pripravljali na zelo zahtevne poklice, zahtevnejši podiplomski študij in tudi raziskovalno delo. Obe vrsti programov izvajajo fakultete in umetniške akademije, ki so članice univerze, ter zasebne fakultete. Umetniške akademije in fakultete nudijo akademske in strokovne študijske programe, visoke strokovne šole pa le strokovne študijske programe. Visoka strokovna šola opravlja izobraževalno dejavnost iz ene ali več strok in skrbi za njen razvoj, lahko pa opravlja tudi raziskovalno dejavnost, če je tako določeno z ustanovitvenim aktom (Černoša, 2012, str. 15).

Visokošolske ustanove v Sloveniji so javne in zasebne univerze, fakultete, umetniške akademije in visoke strokovne šole. Slednje poleg izobraževalne dejavnosti opravljajo tudi znanstvenoraziskovalno oziroma umetniško dejavnost. Pod imenom univerza, umetniška akademija, fakulteta in visoka strokovna šola smejo poslovati le visokošolski zavodi, ustanovljeni v skladu z Zakonom o visokem šolstvu, ki izpolnjujejo pogoje za opravljanje visokošolske dejavnosti. Dodiplomski študijski programi so študijski programi prve stopnje, študijski programi druge in tretje stopnje pa podiplomski študijski programi. Vsi visokošolski študijski programi in institucije ne glede na status (javni ali zasebni) morajo biti akreditirani in registrirani v skladu z določbami Zakona o visokem šolstvu, da bi se lahko pridobila pooblastila za podeljevanje diplom (Černoša, 2012, str. 15).

Visokošolsko izobraževanje je v zadnjem desetletju doživelo eno največjih reform. V tem času je potekal proces uvajanja dogovorjenega in sprejetega tristopenjskega načina študija, skladno z Bolonjsko deklaracijo. Po spremembi Zakona o visokem šolstvu leta 2004 so se postopno vpeljevale nove študijske strukture s tremi stopnjami. Spremembe, usklajene z bolonjsko deklaracijo, so prinesle tudi izvajanje tako imenovanih skupnih

študijskih programov, organiziranje različnih programov za izpopolnjevanje kot oblike vseživljenjskega izobraževanja, prenovo sistema za zagotavljanje kakovosti (z novo vlogo in sestavo Sveta RS za visoko šolstvo kot akreditacijskega telesa ter z ustanovitvijo javne agencije za evalvacijo visokega šolstva), obvezno uporabo kreditnih točk (v nadaljevanju ECTS) za vse študijske programe, brezplačno izdajo Priloge k diplomam v slovenskem in enem izmed uradnih jezikov EU itd. (Černoša, 2012, str. 29).

Vse ustanove so morale reformo dokončno uvesti v akademskem letu 2009/10. Poleg študijskih programov je bilo treba spremeniti tudi statute teh ustanov in na novo oblikovati upravne odbore. Svet za visoko šolstvo pa je decembra 2004 že akreditiral 35 novih študijskih programov, pripravljenih skladno z novo strukturo študija. Proces uvajanja bolonjskih načel v način študija se je zaključil 2010/11. S tem so vse visokošolske ustanove uvedle tristopenjsko strukturo visokošolskega izobraževanja: diploma, magisterij in doktorat. Dodiplomski študijski programi so akademsko ali strokovno naravnani in akreditirani z vrednostjo 180 ali 240 ECTS-jev. Daljši študijski programi še vedno ostajajo v študiju na področju medicine, veterine in zobozdravstva (6 let), arhitekture in izobraževanja učiteljev na področju matematike in teologije (5 let) (Černoša, 2012, str. 29).

Prednost diplomantov visokošolskega študija, ki zaključijo univerzitetno izobraževanje, je v izobraževalnih programih, ki omogočajo usposobitev za delo v znanstveno-raziskovalni in akademski sferi ter vodijo k najzahtevnejšim strokovnim in menedžerskim položajem na trgu delovne sile. Ti diplomanti imajo možnost izbiranja med večjo paleto zaposlitev in zato pomembno prednost pri iskanju zaposlitve. Kljub temu pa je glede na ekspanzijo visokošolskega izobraževanja tovrstnih prednosti vse manj (Ivančič, 2010, str. 82).

Prehod v kapitalistično tržno gospodarstvo, ki ga je spremljalo industrijsko prestrukturiranje, je pomembno spremenil razmere na slovenskem trgu dela. Ekspanzija storitvenega sektorja in razvoj informacijske družbe sta spodbudila zahteve po novih kvalifikacijah, ki povečujejo mobilnost in omogočajo hitrejše prilagajanje znanj in spretnosti spreminjajočim se zahtevam trga dela. V ospredje prihajajo potrebe po nekaterih splošnih znanjih in ključnih spretnostih, kot so obvladanje tujih jezikov, računalniške spretnosti, komunikacijske spretnosti, socialne spretnosti in široke poklicne in strokovne spretnosti, ki so prenosljive in omogočajo fleksibilno prilagajanje. Slovenski izobraževalni sistem je na te zahteve odgovoril z reformo izobraževanja Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. Reforma visokošolskega izobraževanja je bila uzakonjena že v prvi polovici devetdesetih let, leta 1996 pa še reforma predšolskega, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja (Ivančič, 2010, str. 49).

3.2 FINANCIRANJE IZOBRAŽEVANJA

Državni proračun je od leta 2009 usmerjen k ciljem in se sprejema za dve leti. Temeljni namen tako oblikovanega proračuna je, da se sredstva porabijo bolj racionalno in vsi resorji uskladijo programe, cilje in ciljne skupine ter kazalnike, s katerimi merijo dosežke

in uresničevanje ciljev. S tem se je povečala preglednost porabe sredstev in preprečilo morebitno podvojeno financiranje. Izobraževanje in vzgoja je področje, ki prispeva k izhodu iz krize, zato posebni protikrizni ukrepi na tem področju niso bili sprejeti. Izjema so splošni ukrepi, ki se nanašajo na varčevanje in zmanjševanje stroškov, med katerimi so tudi stroški dela, medtem ko se programi izvajajo neokrnjeno (MIZŠ, 2011).

Sistem financiranja predšolske vzgoje, primarnega, sekundarnega in terciarnega izobraževanja je nacionalno predpisan v vseh podrobnostih. Zakon določa vire sredstev po namenih, obveznosti in odgovornosti, pogoje financiranja in nadzor. Viri financiranja pa so javna sredstva, sredstva ustanovitelja, prispevki gospodarskih združenj in zbornic, neposredni prispevki delodajalcev za izvajanje praktičnega pouka, prispevki in šolnine učencev, dijakov, študentov in odraslih, plačila staršev za storitve v predšolski vzgoji in drugi viri. Vrtcem in osnovnim šolam se zagotavljajo sredstva glede na izvedbo programov in v skladu z normativi in standardi, ki jih izda minister, pristojen za šolstvo. Srednjim in višjim šolam se izračunajo pripadajoča sredstva na dijaka oziroma študenta, in sicer na podlagi pravilnika o financiranju in organizaciji vzgojno-izobraževalnega dela ter pravilnika o normativih in standardih, ki ju je izdal minister za šolstvo. Konkreten obseg sredstev se določi s pogodbo o financiranju, ki jo skleneta izobraževalna ustanova in ministrstvo za vsako naslednje proračunsko leto. S pogodbo se določijo število redno vpisanih dijakov oziroma študentov in diplomantov ter pripadajoča sredstva (MIZŠ, 2011).

Od leta 2004 se za visoko šolstvo uporablja integralni način financiranja visokošolskih institucij. Financiranje je okvirno določeno z Zakonom o visokem šolstvu. Zakon določa, da se sredstva za prvo in drugo stopnjo visokošolskega izobraževanja zagotovijo v državnem proračunu kot skupna sredstva za visokošolski zavod, lahko pa tudi sredstva za sofinanciranje tretje stopnje. Obseg sredstev je določen z Nacionalnim programom visokega šolstva za posamezno obdobje. Ministrstvo, pristojno za visoko šolstvo, dodeljuje sredstva na podlagi sprejetih proračunov v skladu z Uredbo o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov (2004–2010) in Uredbo o sofinanciranju doktorskega študija. Visokošolske institucije za znanstvenoraziskovalno delo pridobivajo sredstva v skladu z Zakonom o raziskovalni in razvojni dejavnosti (MIZŠ, 2011).

V skladu s 33. in 44. členom Zakona o visokem šolstvu se javna služba v visokem šolstvu določi z nacionalnim programom visokega šolstva. Slednji opredeli cilje visokega šolstva ter dejavnosti, potrebne za razvoj in učinkovito delo v visokem šolstvu. Nacionalni program določi tudi študijska, znanstveno-raziskovalna in umetniška področja nacionalnega pomena, standarde za opravljanje visokošolske dejavnosti ter okvirno določi obseg potrebnih sredstev za izvedbo nacionalnega programa. Nacionalni program visokega šolstva sprejme Državni zbor Republike Slovenije, kot je opredeljeno v Zakonu o visokem šolstvu (Zvis, 45. člen). Predlog nacionalnega programa oblikuje Vlada Republike Slovenije na podlagi strokovnih izhodišč, ki jih pripravi Svet Republike Slovenije za visoko šolstvo v sodelovanju s Svetom za znanost in tehnologijo Republike Slovenije. Sredstva, potrebna za uresničitev nacionalnega programa visokega šolstva, se določijo v proračunu Republike Slovenije.

Univerzam in samostojnim visokošolskim zavodom se zagotavljajo sredstva za (ZViS, 73. člen):

- študijsko dejavnost (pedagoško in z njo povezano znanstvenoraziskovalno, umetniško in strokovno dejavnost ter knjižničarsko, informacijsko, organizacijsko, upravno in drugo infrastrukturno dejavnost),
- obštudijsko dejavnost (s študijem povezane interesne dejavnosti študentov, določene v letnem programu študentskega sveta univerze ali samostojnega visokošolskega zavoda, in univerzitetni šport),
- investicije in investicijsko vzdrževanje,
- razvojne in druge pomembne naloge, določene v pravilniku, ki ga sprejme minister, pristojen za visoko šolstvo.

Tabela 2: Delež izdatkov za formalno² izobraževanje v BDP-ju po ravneh izobraževanja, 2005–2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Predšolsko izobraževanje	0,48	0,51	0,46	0,49	0,56	0,58	0,64
Osnovnošolsko izobraževanje	2,62	2,55	2,33	2,35	2,48	2,48	2,45
Srednješolsko izobraževanje	1,38	1,42	1,16	1,15	1,25	1,24	1,21
Terciarno izobraževanje	1,25	1,23	1,21	1,21	1,37	1,36	1,37
Skupaj	5,73	5,72	5,16	5,20	5,66	5,66	5,68

Vir: SURS (2013)

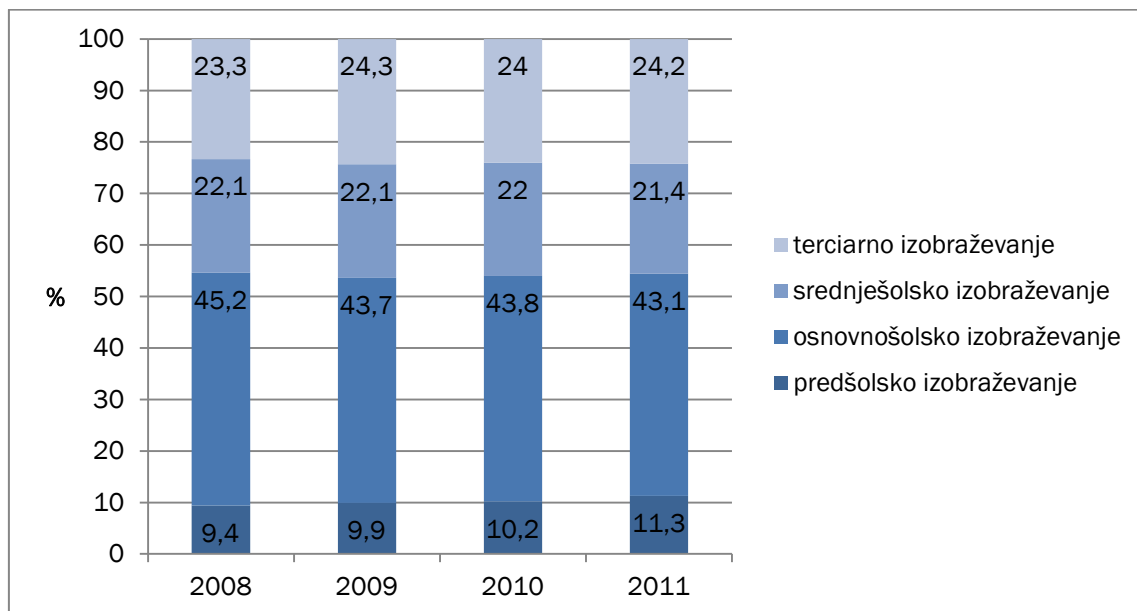
Tabela 2 prikazuje delež izdatkov, namenjenih za izobraževanje v odstotkih BDP-ja. V letih od 2005 do 2011 je država za izobraževanje namenjala v povprečju 5,54 % BDP-ja. Ta delež je bil najvišji leta 2005 (5,73 %). Največji delež je bil namenjen osnovnošolskemu izobraževanju, skoraj polovica izdatkov, 2,62 %. Država je najmanj (0,48 %) namenila za predšolsko izobraževanje. V opazovanem obdobju je bil največji delež izdatkov namenjen osnovnošolskemu izobraževanju v letih 2005 in 2006. Terciarnemu izobraževanju je bilo vsako leto namenjeno nekaj več izdatkov. V letu 2005 je delež znašal 1,25 % BDP-ja, do leta 2011 pa je narasel na 1,37 % BDP-ja.

Javni izdatki države in občin, namenjeni za formalno izobraževanje v Sloveniji, so leta 2008 znašali 1,9 milijona evrov ali 5,20 % BDP-ja. Za osnovnošolsko izobraževanje je bilo istega leta namenjenih največ sredstev, 2,35 % BDP-ja, 1,15 % BDP-ja za srednješolsko izobraževanje in 1,21 % za terciarno izobraževanje. V letu 2011 je bilo za terciarno izobraževanje namenjenih več izdatkov v primerjavi z letom 2008, delež je znašal 1,37 %.

² Formalno izobraževanje pomeni izobraževanje, po zaključku katerega posameznik pridobi višjo raven izobrazbe.

V istem letu je bilo najmanj izdatkov namenjenih za predšolsko izobraževanje, in sicer 0,64 %, kar je nekoliko več kot v letu 2008. V obdobju krize so se zanimivo povečali deleži izdatkov na področju predšolskega izobraževanja in terciarnega izobraževanja pa tudi na področju osnovnošolskega izobraževanja, a nekoliko manj kot pri prvih dveh.

Grafikon 1: Struktura izdatkov za izobraževanje po ravneh izobraževanja, 2008–2011

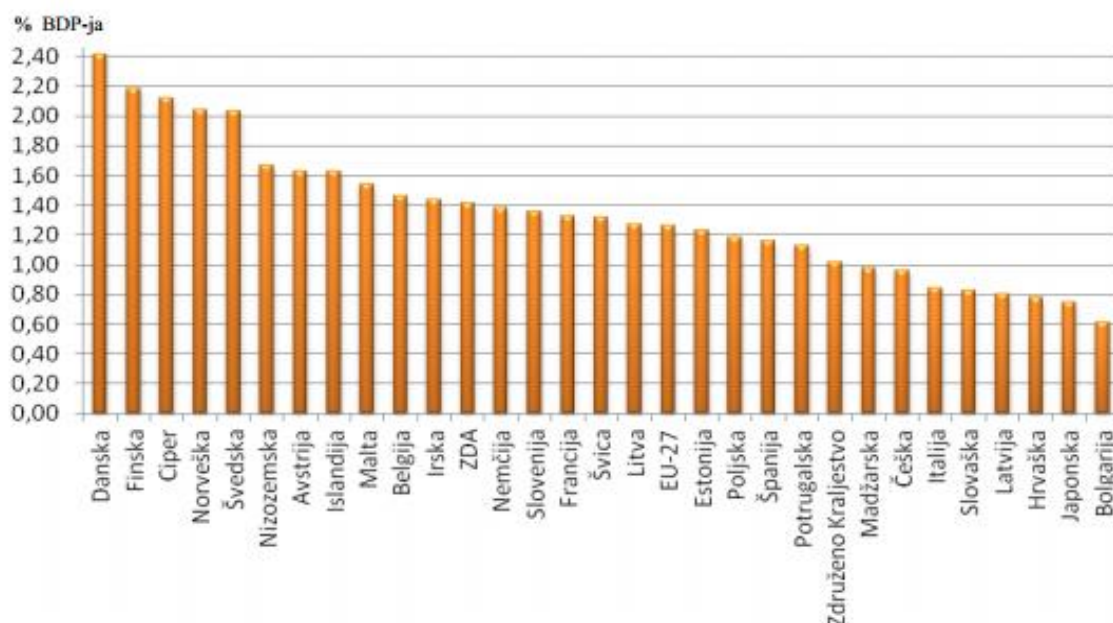

Vir: lasten

Grafikon 1 kaže strukturo izdatkov, ki so namenjeni za vse ravni izobraževanja. Država je v letu 2008 nekoliko manj kot polovico (45,2 %) vseh sredstev za formalno izobraževanje namenila za osnovnošolsko izobraževanje, 23,3 % za terciarno, dobro petino (22,1 %) za srednješolsko in najmanj (9,4 %) za predšolsko izobraževanje. Deleži so se v letih od 2008 do 2011 nekoliko spreminjali, večjih odstopanj ni bilo. V letu 2011 je bilo ponovno največ sredstev namenjenih za osnovnošolsko izobraževanje (43,1 %), a manj kot v letu 2008. Najmanj sredstev v letu 2011 je država namenila predšolskemu izobraževanju, in sicer 11,3 %. Delež izdatkov za predšolsko izobraževanje se je do leta 2011 povečeval. Istega leta je država namenila 21,4 % vseh sredstev za srednješolsko izobraževanje in nekaj več za terciarno izobraževanje (24,2 %).

Osrednja tematika diplomskega dela se nanaša na visokošolski študij, zato so v nadaljevanju predstavljeni mednarodno primerljivi podatki za financiranje terciarnega izobraževanja. Vsaka država namenja za financiranje terciarnega izobraževanja različen delež svojega BDP-ja (slika 1). V letu 2010 so za terciarno izobraževanje največ javnih izdatkov namenile skandinavske države. Danska je za terciarno izobraževanje namenila 2,41 %, Finska 2,18 %, Norveška 2,04 % in Švedska najmanj, 2,03 %.

Slika 1: Javni izdatki za terciarno izobraževanje v BDP-ju v izbranih državah, 2010

Vir: Eurostat (2013)

Tabela 3: Izdatki za terciarno izobraževanje v BDP-ju v izbranih državah, 2005–2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Danska	2,38	2,26	2,28	2,17	2,42	2,41
Norveška	2,26	2,05	2,13	2,05	2,20	2,04
Finska	2,00	1,96	1,85	1,89	2,16	2,18
Švedska	1,89	1,81	1,79	1,82	2,04	2,03
Avstrija	1,48	1,47	1,48	1,49	1,57	1,63
Švica	1,41	1,39	1,14	1,22	1,35	1,32
Slovenija	1,25	1,23	1,21	1,21	1,37	1,36
Francija	1,20	1,20	1,23	1,25	1,34	1,33
Nemčija	1,15	1,11	1,14	1,22	1,34	1,38
Madžarska	1,03	1,04	1,04	1,02	1,13	0,98
Španija	0,95	0,95	0,99	1,07	1,14	1,16
Portugalska	0,95	0,97	1,16	0,95	1,07	1,13
Latvija	0,89	0,91	0,93	1,00	0,79	0,80
Češka	0,86	1,18	1,03	0,93	1,01	0,96
Slovaška	0,81	0,90	0,79	0,78	0,81	0,83
Italija	0,76	0,77	0,75	0,84	0,86	0,84
Hrvaška	0,75	0,86	0,80	0,94	0,82	0,78
Bolgarija	0,72	0,70	0,64	0,86	0,95	0,61

Vir: Eurostat (2013)

V tabeli 3 so prikazani javni izdatki za terciarno izobraževanje v odstotku BDP-ja v izbranih državah od leta 2005 do 2010. V letih pred krizo, od 2005 do 2008, sta za terciarno izobraževanje namenili več kot 2 % BDP-ja le Danska in Norveška. Države, ki so v letih od 2005 do 2008 za terciarno izobraževanje namenile odstotek ali manj, so Latvija, Slovaška, Italija, Hrvaška in Bolgarija. Te države so namenile najmanj izdatkov za terciarno izobraževanje. Manj kot en odstotek BDP-ja za terciarno izobraževanje so v letu 2010 namenile Bolgarija (0,61 %), Hrvaška (0,78 %), Latvija (0,80 %), Slovaška (0,83 %), Italija (0,84 %), Češka (0,96 %) in Madžarska (0,98 %). V primerjavi z naštetimi državami je Slovenija za terciarno izobraževanje namenila bistveno več, in sicer 1,36 %. V letu 2010 je za terciarno izobraževanje največ izdatkov namenila Danska (2,41 %), sledijo pa ji Finska (2,18 %), Ciper (2,12 %), Norveška (2,04 %), Švedska (2,03 %) in tudi Nizozemska (1,67 %). Med državami je najbolj presenetljiv podatek za Ciper, saj je ta od leta 2005 javni izdatek za terciarno izobraževanje z 1,59 % do leta 2010 povečal na 2,12 %.

4 TRG DELA

Kriza je bistveno vplivala na gibanja na trgu dela v Sloveniji. Število registrirano brezposelnih oseb je naraščalo. Najpogostejša razloga za to sta bila stečaj in odpoved presežnih delavcev. Pogost razlog je bil tudi iztek pogodbe o zaposlitvi za določen čas. Tudi v večini ostalih državah članicah EU je število mladih, ki so zaposleni za določen čas, zelo visoko. Delež teh je še posebej visok v skupini oseb do starosti 25 let. Delež začasnih zaposlitev, zaposlitev za določen čas, v Nemčiji, Španiji, Franciji, na Poljskem in Portugalskem znaša kar 50 % ali več. V Bolgariji, Latviji, Litvi, Veliki Britaniji, na Cipru in Malti pa delež zaposlitev za določen čas znaša manj kot 20 %. Slovenija se uvršča v sklop prvih naštetih držav, ki imajo zelo visok delež zaposlitev za določen čas (Europa, 2010).

Trg dela na eni strani sestavljajo povpraševalci po delu, med te uvrščamo delodajalce, in na drugi strani ponudniki oziroma delavci. Oboji so na trgu prisotni v obliki pogajanja za vnaprej znano višino plačila in vnaprej znano raznolikost ter obseg dela. Rezultat pogajanja je pogodba o zaposlitvi, ki točno določa plačilo delavcev in trajanje zaposlitve (Čargo, 2010, str. 2).

4.1 RAZMERE NA TRGU DELA V REPUBLIKI SLOVENIJI

V zadnjem času se ukvarjamo s količino delovnih mest in stopnji brezposelnosti namenjamo osrednjo družbeno skrb. Zaradi tega je nenehno prav trg dela vir družbenih konfliktov in političnega vrenja. Bili smo priča ostrim bojem med delom in kapitalom gleda plač, delovnih razmer in pravice do organiziranja (Samuelson in Nordhaus, 2002, str 226). Vse več pozornosti je glede proučevanja priložnosti na trgu dela namenjene vlogi ukrepov politike zaposlovanja, ki jih sprejemajo vlade posameznih držav. Vlada na trg dela in zaposlovanja posameznikov vpliva z vrsto instrumentov, ki vključujejočasne zaposlitvene programe, subvencioniranje plač in novih delovnih mest ter aktivno politiko zaposlovanja (Ivančič, 1999, str. 64).

V letu 2009 so bili ključni protikrizni ukrepi na trgu dela (Drobnič, 2009, str. 146):

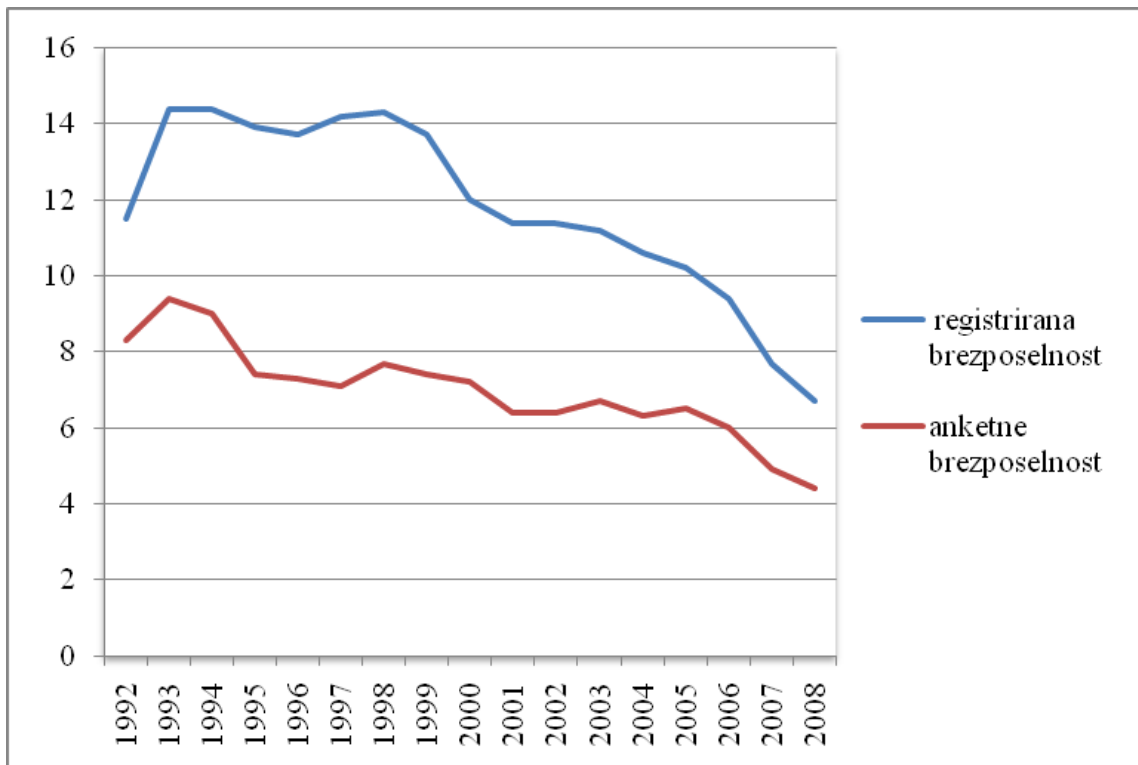
- uveljavljanje pravice do delnega povračila nadomestila plače glede na protikrizni Zakon o delnem povračilu nadomestila plač,
- uveljavljanje pravice do delnega subvencioniranja polnega delovnega časa glede na protikrizni Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa,
- javni razpis za program izvajanja pomoči male vrednosti kot eden od ukrepov za pomoč podjetjem v času finančne krize.

4.1.1 RAZMERE NA TRGU DELA V ČASU PRED KRIZO

Razmere na trgu dela so se po osamosvojitvi države spremenile. Zaposleni so bili deležni vse manjše zaščite pred izgubo delovnih mest, manj zaščite pa so bila deležna ekonomsko

šibkejša podjetja, med temi so mnoga šla v stečaj. Podjetja, usmerjena na jugoslovanski trg, so utrpela dodatni udarec, saj so izgubila relativno velik trg, ki ga v kratkem roku ni bilo mogoče nadomestiti. Brezposelnost je vse bolj naraščala, leta 1993 pa dosegla vrh. Stopnja registrirane brezposelnosti je znašala 14,4 % (slika 2). Po letu 1994 je brezposelnost stagnirala in začela upadati po letu 1998. Do leta 2007 se je brezposelnost znižala na 7,7 % (Strašek, 2010, str. 62).

Slika 2: Gibanje registrirane brezposelnosti v Republiki Sloveniji, 1992–2008

Vir: Strašek (2010, str. 63)

Trg dela je bil v času pred krizo veliko bolj optimističen glede ponudbe in povpraševanja po delu. Do leta 2008 je prevladovala rast slovenskega gospodarstva in delavcev na trgu dela je izrazito primanjkovalo. Do jeseni 2008 se je registrirana brezposelnost zmanjševala. Še v septembru 2008 je število brezposelnih padlo na najnižjo raven. V predkriznem času je bilo bolj zaskrbljujoče to, da je bil velik delež tistih, ki so že bili brezposelni, brez izobrazbe ali pa so imeli zelo nizko stopnjo izobrazbe (Drobnič, 2009, str. 46).

V času pred krizo se je postopoma zmanjševal delež dolgotrajno brezposelnih in starejših brezposelnih. Ostal pa je velik delež brezposelnih s prvo stopnjo izobrazbe. Zaposlitveni problem so predstavljali tudi mladi in iskalci prve zaposlitve, ki pa niso imeli le nizke izobrazbe, ampak tudi visoko in so se zato težje zaposlili. Povprečno trajanje iskanja zaposlitve mladega diplomanta s sedmo stopnjo izobrazbe je bilo 10 mesecev. Mladi diplomanti podiplomskega študija, ki niso našli zaposlitve, so našli rešitev v projektne

delu za določen čas ali pa s priložnostnimi sodelovanji na projektih (Drobnič, 2009, str. 46).

4.1.2 RAZMERE NA TRGU DELA MED KRIZO

Za obdobje krize je značilen trend fleksibilizacije zakonov in sporazumov, ki obvladujejo trg dela in sfero zaposlovanja, in številnih dimenzij trga dela, kamor sodijo osnovni pogoji in značilnosti delovnega mesta, plača, trajanje zaposlitve in podobno (Ignjatović, 2002, str. 46). Slovensko gospodarstvo je odvisno od izvoza. Skupaj z zmanjševanjem obsega industrijske proizvodnje v državah EU, kar se je posredno začelo prenašati tudi na slovensko gospodarstvo, so se poslabšale tudi razmere na trgu dela. Razmere so zlasti v začetku leta 2009 zahtevale vedno večje odpuščanje delavcev. Slovenska gospodarska rast se je že v letu 2008 začela upočasnjevati.

Zaposlenost v Sloveniji se je v obdobju od 2008 do 2012 zmanjšala zaradi gospodarske krize. Število delovno aktivnih se je zmanjšalo zaradi padca gospodarske aktivnosti v letu 2009 in s tem posledično prilagajanja trga dela nižji gospodarski aktivnosti. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je bilo število delovno aktivnih leta 2012 za približno 69 tisoč oseb ali 0,8 % manjše kot leta 2008. Število delovno aktivnih se je zmanjševalo v dejavnostih zasebnega sektorja. Leta 2012 je bilo v zasebnem sektorju 11 % manj delovno aktivnih kot v letu 2008. V istem obdobju je bilo opaziti največje zmanjšanje na področju gradbeništva, in sicer za 32 %. Nasprotno pa se je na področju javnih storitev število delovno aktivnih v obdobju med 2008 in 2012 povečalo za približno 9 tisoč ali 5,2 %.

Ob začetku gospodarske krize se je napovedovalo, da bodo delovna mesta najprej izgubili tuji delavci; tuji delavci iz tretjih držav. To se je uresničilo postopoma. Ena od posledic krize se je začela kazati v nespoštovanju delovnopravne zakonodaje. Tuji delavci so cenejša delovna sila, saj so pripravljene delati za nižje plačilo, poleg tega pa tudi na črno. Podjetja so bila prisiljena delavce odpuščati ali pa delavcem niso podaljševala pogodb o zaposlitvi. Prvi ukrepi Vlade so bili omiliti posledice krize in povečati brezposelnost, saj se je ta v slabem letu dni, od začetka krize, povečala skoraj za polovico. V tem času, od jeseni 2008 do marca 2009, so brez zaposlitve ostali predvsem tisti, ki so se jim iztekle pogodbe o zaposlitvi za določen čas, med katerimi je bilo največ mladih. Osebe so množično izgubljale zaposlitev tudi zaradi stečajev podjetij (Drobnič, 2009, str. 36–37). Padec delovne aktivnosti v Sloveniji je bil večji kot v povprečju EU, kar pa je posledica večjega padca gospodarske aktivnosti v letu 2009 (Europa, 2010).

4.2 DIPLOMANTI NA TRGU DELA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Trg dela diplomantov je segment celotnega trga dela, s katerim se sreča vsak posameznik, ko uspešno zaključi izobraževanje na terciarni ravni in se želi zaposliti s ciljem čimprejšnje samostojnosti, tako socialne kot tudi ekonomske. Kadar govorimo o

diplomantih na trgu dela, največkrat mislimo na prehod diplomantov iz izobraževanja v zaposlitev. Ti prehodi so odvisni predvsem od gospodarskih razmer in razmer na trgu dela. Prav tako na prehod diplomantov iz izobraževanja v zaposlitev vpliva visokošolski sistem, zlasti način delovanja visokošolskega sistema in povezanost visokošolskega sistema s sfero dela (Trbanc, 1995, str. 49).

Nezaposlenost kot usoden in dolgoročen pojav se je pojavila že v devetdesetih letih. Nezaposlenost postaja usodna predvsem za tiste, ki so bolj ali manj odrinjeni od zaposlitve. To pa so predvsem mladi, ne le s prenizko izobrazbo, ampak tudi mladi z višji in visoko izobrazbo. Na splošno se mladi najbolj bojijo, da bi se morebitna začasna nezaposlenost spremenila v trajno, kar pa za posameznika pomeni izjemno frustracijo. Ekonomska osamosvojitve je namreč v času, v katerem živimo, najpomembnejši kriterij za vstop v odraslost (Ule, 1995, str. 122).

V zadnjih desetletjih se je precej izboljšala izobrazbena struktura prebivalstva. Izobrazbena krivulja se vzpenja navzgor, kar predvsem velja za mlade, ki po končanem šolanju prehajajo na trg delovne sile. Ne glede na to nacionalni in mednarodni podatki opozarjajo, da mladi spadajo med socialne skupine, ki so najbolj prikrajšane na trgu dela; predstavljajo precejšen delež brezposelnih, poleg tega se pogosto zaposlujejo na delovnih mestih, ki ne ustrezajo najbolje njihovim izobrazbenim dosežkom. Po ugotovitvah nekaterih raziskav približno tretjina vseh diplomantov v državah EU konča v zaposlitvah, ki niso skladne z njihovo doseženo izobrazbo (Ivančič, 2010, str. 16).

Slovenija se srečuje s problemi, ki spremljajo procese prehajanja mladih iz izobraževanja v zaposlitev in oblikovanje stabilnih zgodnjih karier na trgu dela. Mladi v Republiki Sloveniji se po končanem začetnem izobraževanju srečujejo z omejenimi priložnostmi za zaposlitev. Ekspanzija terciarnega izobraževanja je verjetno razbremenila trg delovne sile pritiska mladih z zaključenimi srednješolskimi programi, vendar se s tem prenaša problem na diplomante terciarnega izobraževanja (Ivančič, 2010, str. 16). Do nedavnega se visokošolskim zavodom ni bilo treba ukvarjati s trgom dela, saj so bili diplomanti sorazmerno dobro zaposljivi. Visokošolska politika in visokošolski zavodi niso bili dovolj pripravljene na hitre spremembe razmer v gospodarstvu oziroma na trgu dela, ker sprememba vpisne politike in ponudbe študijskih programov tako ali drugače vpliva tudi na njihove kadrovske zmogljivosti (Lesjak in Marjetič, 2013). Na eni strani ima na ponudbo diplomantov velik vpliv izobraževalni sistem v smislu trajanja izobraževanja diplomantov, starosti zaključenega izobraževanja in s tem vstopa na trg dela, delovne usposobljenosti za opravljanje profesionalnih del in podobno. Na drugi strani pa na povpraševanje diplomantov vplivajo gospodarska in zaposlitvena gibanja (Strašek, 2010, str. 76).

Prednosti diplomantov na trgu dela so prilagodljivost mladih diplomantov zaradi novih in svežih znanj, zaradi česar so bolj zaposljivi in tudi cenejši. Slabost diplomantov na trgu dela pa je pomanjkanje delovnih izkušenj. Diplomanti sicer imajo obsežno splošno (teoretično) znanje, ki pa ga ne morejo ali pa ne znajo uporabiti na delovnem mestu, ker

praktično usposabljanje za delodajalce pomeni dodatno investiranje v izobraževanje in usposabljanje posameznikov in s tem tudi večje stroške. Delodajalci zaradi tega raje posegajo po razširjenem študentskem delu, ki je tudi cenejše kot zaposlovanje diplomantov.

Pri problematiki zaposlovanja diplomantov ne moremo mimo pojava »brain-drain« (beg možganov), ki je na eni strani rešitev za zaposlitveno problematiko posameznika, na drugi strani pa država s tem izgublja visoko kvalificirane in sposobne mlade delovne kadre. Beg možganov je značilen za nerazvite države z nizkim BDP-jem, kjer gospodarstvo stagnira, ker so izgubili ali pa pustili oditi visoko izobražene mlade posameznike. Delodajalcem bi morala biti formalna kvalifikacija ali izobrazba pri izbiri posameznika v zaposlitev manj pomembna. Osredotočati bi se morali na znanje in razumevanje posameznika ter sposobnost razumevanja in povezovanja v praksi (Bokan et al., 2012, str. 26).

5 ANALIZA DIPLOMANTOV NA TRGU DELA

V nadaljevanju poglavja so prikazani in analizirani podatki o skupnem številu diplomantov v Republiki Sloveniji v času pred nastopom krize in med krizo, v obdobju od leta 2005 do 2012, in podatki o vpisu študentov v študijskem letu 2013/14. V drugem delu poglavja so prikazani in analizirani podatki o brezposelnih diplomantih in diplomantih, ki so se zaposlili.

5.1 DIPLOMANTI VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA

Podatki o številu diplomantov v posameznem letu veljajo za celotno državo Republiko Slovenijo. Končni podatki so vsote vseh diplomantov, ki so zaključili študij na enem izmed javnih visokošolskih zavodov v Republiki Sloveniji.

Tabela 4: Število diplomantov visokošolskega študija po vrsti programa, 2005–2012

Vrsta programa	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Doktorski (prejšnji)	369	395	412	402	455	430	457	468
Doktorski (3. bolonjska stopnja)	-	-	-	3	11	35	66	101
Magistrski (prejšnji) in spec.	1.146	1.504	1.421	1.402	1.436	1.027	812	708
Magistrski (2. bolonjska stop.)	-	20	75	202	442	630	860	1.404
Visokošolski univerzitetni (prejšnji)	6.191	6.290	6.078	6.024	5.900	6.235	5.341	4.850
Visokošolski univ. (1. bolonjska stop.)	6	320	202	296	1.115	1.997	2.963	4.202
Visokošolski strokovni (prejšnji)	5.745	5.775	5.548	5.132	4.860	4.279	3.179	2.140
Visokošolski strok. (1. bolonjska stop.)	-	7	67	284	672	1.331	1.897	3.011
Vrsta programa – SKUPAJ	13.457	14.311	13.806	13.786	14.933	16.017	15.629	16.884

Vir: SURS (2014)

Tabela 4 kaže število diplomantov visokošolskega študija v obdobju od leta 2005 do 2012. Iz tabele je razvidno, da število diplomantov v opazovanem obdobju niha. Predvidevamo, da je na ta rezultat vplivalo postopno uvajanje bolonjskih študijskih programov v že obstoječe. Do tega prihaja zaradi krajše dolžine bolonjskih univerzitetnih študijskih programov prve stopnje na tri leta, pri čemer nastane enoletni zamik pri številu diplomantov, ko študenti omenjenih programov prvič in študenti prejšnjih univerzitetnih študijskih programov zadnjič koristijo dodatno leto (absolventski staž). Število diplomantov na bolonjskih študijskih programih se povečuje, medtem ko se število diplomantov prejšnjih študijskih programov zmanjšuje zaradi njihovega izteka. Prejšnje študijske programe je namreč treba zaključiti do 2016. Leta 2005 je na področju visokošolskega študija tako diplomiralo skupaj 13.457 študentov. Porast števila diplomantov v obdobju krize je mogoče pripisati tudi namernemu podaljševanju študija zaradi problematike zaposljivosti v državi, ki je v času krize velik problem. Iz tabele je razvidno, da število diplomantov od leta 2008 do 2012 narašča. V letu 2011 je glede na leto poprej zaznati rahel upad števila diplomantov.

5.1.1 DIPLOMANTI VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA V OBDOBJU PRED KRIZO

Tabela 5 prikazuje število diplomantov visokošolskega študija v obdobju pred začetkom krize od leta 2005 do 2008. V opazovanem obdobju je prikazano število diplomantov visokošolskega študija za vsako posamezno leto po spolu in vrsti programa.

Tabela 5: Število diplomantov visokošolskega študija po vrsti programa in spolu, 2005–2008

	2005		2006		2007		2008	
	Moški	Ženske	Moški	Ženske	Moški	Ženske	Moški	Ženske
Doktorski	193	176	199	196	225	190	210	192
Magistrski*	534	612	693	811	604	817	592	810
Univerzitetni	2.116	4.075	2.109	4.181	2.091	3.987	2.034	3.990
Visokošolski strokovni	2.067	3.678	2.098	3.677	1.990	3.558	1.808	3.324
Novi (bolonjski) visokošolski programi								
Doktorski 3. ST	-	-	-	-	-	-	2	1
Magistrski 2. ST	-	-	9	11	42	33	104	138
Univerzitetni 1. ST (bolonjska stopnja)	3	3	99	221	56	146	101	195
Visokošolski strokovni 1. ST	-	-	1	6	17	50	77	207
Vrsta programa - SKUPAJ	13.457		14.311		13.806		13.786	

Vir: SURS (2014)

V letu 2005 je na visokošolskih zavodih diplomiralo 13.457 študentov. V letu 2005 je bilo med diplomanti visokošolskega študija 72,5 % žensk. Prenova slovenskega visokošolskega sistema glede prilagajanja programov zahtevam Bolonjske deklaracije se je začela v letu 2005, kljub temu pa je bilo v letu 2005 že prvih 6 diplomantov prve stopnje univerzitetnega študija (prve bolonjske stopnje), ki so diplomirali na Fakulteti za management v Kopru.

V letu 2006 je na visokošolskih zavodih diplomiralo 14.311 študentov oziroma za 6,3 % več v primerjavi z letom 2005. Število diplomantov visokošolskega študija se je povečalo na dosedanjih podiplomskih študijskih programih (specializacija, magisterij, doktorat). V letu 2006 je število diplomantov v primerjavi z letom 2005 naraslo za 6,3 %. Pri diplomantih dosedanjih visokošolskih dodiplomskih programov je bil porast manjši v primerjavi z letom 2005, le za 1,1 %, vendar se je hkrati precej povečalo število diplomantov novih programov prve (bolonjske) stopnje. Delež diplomantov prve bolonjske stopnje se je povečal za 5,4 %.

Po programih prve (bolonjske) stopnje, usklajenih z Bolonjsko deklaracijo, je v letu 2006 študij na prvi stopnji zaključilo 327 diplomantov, na drugi stopnji pa 20. Med diplomanti je bilo 63,6 % žensk v letu 2006.

V letu 2007 je glede na leto 2006 na visokošolskih zavodih diplomiralo za 3,5 % manj študentov. V letu 2007 je skupaj diplomiralo 13.806 študentov visokošolskega študija. Diplomantov dodiplomskih programov je bilo 11.895 ali 86,2 % vseh diplomantov, medtem ko je bilo 1.911 (13,8 %) diplomantov podiplomskih programov. Med diplomanti so prevladovale ženske. Diplomantk visokošolskega študija je bilo skupaj 8.781 ali 63,6 % vseh diplomantov. V letu 2007 je študij po programih, ki so usklajeni s Bolonjsko deklaracijo, uspešno zaključilo 344 študentov ali 2,5 % vseh diplomantov. Na prvi stopnji bolonjskega študija je študij uspešno zaključilo 269 študentov, na drugi stopnji 75 študentov, na tretji stopnji pa v letu 2007 še ni bilo nobenega diplomanta. Diplomantk visokošolskih dodiplomskih programov v letu 2007 je bilo 7.741. Prav tako je bilo več žensk med diplomanti visokošolskega podiplomskega študija, in sicer 1.040.

Število diplomantov se je v letu 2008 v primerjavi z letom 2007 nekoliko zmanjšalo, in sicer za 0,1 %. V letu 2008 je bilo 13.786 diplomantov visokošolskega študija, od tega 11.736 (ali 85,1 %) na dodiplomskih programih visokošolskega študija in 2.050 (14,9 %) na podiplomskih programih visokošolskega študija. Med diplomanti visokošolskega študija so prevladovale ženske. Med vsemi diplomanti je bilo več kot polovica žensk, 8.858 ali 64,3 %. V letu 2008 je bilo v primerjavi z letom 2007 nekoliko manj diplomantov dodiplomskih programov visokošolskega študija (za 1,4 %). Nasprotno pa je bilo v istem opazovanem obdobju nekoliko več (6,8 %) diplomantov podiplomskih programov. V letu 2008 je prenovljeni (bolonjski) visokošolski študij zaključilo 826 študentov ali 6,0 % vseh diplomantov. V istem letu so na prenovljenih programih diplomirali tudi prvi trije doktorji znanosti, dva doktorja znanosti in ena doktorica znanosti.

Tabela 6: Število diplomantov visokošolskega študija po spolu in področju izobraževanja, 2005–2008

Področje izobraževanja	2005		2006		2007		2008	
	Moški	Ženske	Moški	Ženske	Moški	Ženske	Moški	Ženske
1 Izobraževanje	283	1.323	287	1.291	225	1.268	203	1.218
2 Humanistika in umetnost	234	627	219	629	245	704	256	671
3 Družboslovne vede, poslovne vede in pravo	2.312	4.871	2.281	4.500	2.156	4.450	2.109	4.521
4 Znanost, matematika in računalništvo	360	278	356	234	413	264	371	259
5 Tehnika, proizvodne in predelovalne tehnologije ter gradbeništvo	1.779	480	1.176	432	1.177	386	1.193	441
6 Kmetijstvo in veterina	170	213	162	189	141	203	141	226
7 Zdravstvo in sociala	250	1.473	268	1.424	221	1.088	226	1.105
8 Storitve	649	485	459	404	448	418	429	417
Moški, ženske - SKUPAJ	6.037	7.420	5.208	9.103	5.025	8.781	4.928	8.858
SKUPAJ	13.457		14.311		13.806		13.786	

Vir: SURS (2014)

Tabela 6 prikazuje število diplomantov visokošolskega študija v opazovanem obdobju pred krizo po spolu in področju izobraževanja. V opazovanem obdobju je prevladovalo število diplomantov s področja družboslovnih in poslovnih ved ter prava. Prav tako so na istem področju v veliki večini prevladovale ženske. To ne preseneča, saj so predstavnice ženskega spola prevladovale tudi med skupnim številom. V povprečju je delež žensk znašal 61,7 %.

V letu 2007 je skoraj polovica vseh diplomantov (6.606) študij zaključila na področju družboslovnih ved, poslovnih ved in prava. Na tem področju je bilo največ žensk, 4.450 ali 67,4 %. V primerjavi z letom 2006 (6.781) se je delež diplomantov družboslovne smeri zmanjšal za 2,6 %. V istem letu je bilo najmanj diplomantov s področja kmetijstva in veterine (344) ter znanosti – matematike in računalništva (677). Na področju kmetijstva in veterine so diplomirale 203 osebe ženskega spola ali 59,0 %. Na področju matematike in računalništva pa so prevladovali moški (413 ali 61,0 %).

V letu 2008 je bilo 6.630 diplomantov družboslovne smeri ali 48,1 % vseh diplomantov. Na istem področju so zopet prevladovale ženske (68,2 %). Delež žensk (68,2 %) s tega področja je bil za 0,8 % manjši kot leto poprej. Podobno kot leto poprej je bilo tudi v letu

2008 najmanj diplomantov (7,3 %) na področjih znanosti – matematike in računalništva (4,6 %) ter kmetijstva in veterine (2,7 %).

5.1.2 DIPLOMANTI VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA V OBDOBJU MED KRIZO

Tabela 7 prikazuje število diplomantov visokošolskega študija v obdobju med krizo od leta 2009 do 2012. V opazovanem obdobju je prikazano število diplomantov visokošolskega študija za vsako posamezno leto po spolu in vrsti programa.

V letu 2009 je diplomiralo 14.933 študentov. Tudi v tem letu je naraslo število diplomantov tako na dodiplomskih programih kot tudi na podiplomskih programih visokošolskega študija. Med vsemi diplomanti je bilo 12.547 diplomantov (84,0 %) dodiplomskih programov in 2.386 diplomantov (16,0 %) podiplomskih programov. Med diplomanti je bilo več žensk (9.604 ali 64,3 %) kot moških (5.329). Peto leto po spremembi visokošolske zakonodaje in začetku prenov študijskih programov v skladu z Bolonjsko deklaracijo je po prenovljenih programih v letu 2009 diplomiralo 2.282 študentov (15,3 %). Na prvi bolonjski stopnji je študij zaključilo 1.787 ali 78,3 % študentov prenovljenih programov, 484 (21,2 %) na drugi bolonjski stopnji in 11 (0,5 %) na tretji bolonjski stopnji. Glede na leto 2008 je bilo bolonjskih diplomantov v letu 2009 več. Delež je znašal 15,3 % in se je v enem letu povečal za 9,3 %.

Tabela 7: Število diplomantov visokošolskega študija po vrsti programa in spolu, 2009–2012

	2009		2010		2011		2012	
	Moški	Ženske	Moški	Ženske	Moški	Ženske	Moški	Ženske
Doktorski	256	199	231	199	250	207	235	233
Magistrski	621	815	424	603	343	469	269	439
Univerzitetni	1.938	3.962	2.067	4.168	1.727	3.614	1.669	3.181
Visokošolski strokovni	1.801	3.059	2.593	1.686	1.258	1.921	947	1.193
Novi (bolonjski) visokošolski programi								
Doktorski 3. ST	1	10	20	15	35	31	47	54
Magistrski 2. ST	188	296	283	400	352	562	510	894
Univerzitetni 1. ST (bolonjska stopnja)	325	790	694	1.303	1.049	1.914	1.498	2.704
Visokošolski strokovni 1. ST	199	473	394	937	743	1.154	1.134	1.877
Vrsta programa - SKUPAJ	14.933		16.017		15.629		16.884	

Vir: SURS (2014)

V letu 2009 je diplomiralo 14.933 študentov. Tudi v tem letu je naraslo število diplomantov tako na dodiplomskih programih kot tudi na podiplomskih programih visokošolskega študija. Med vsemi diplomanti je bilo 12.547 diplomantov (84,0 %) dodiplomskih programov in 2.386 diplomantov (16,0 %) podiplomskih programov. Med diplomanti je bilo več žensk (9 604 ali 64,3 %) kot moških (5.329). Peto leto po spremembi visokošolske zakonodaje in začetku prenove študijskih programov v skladu z Bolonjsko deklaracijo je po prenovljenih programih v letu 2009 diplomiralo 2.282 študentov (15,3 %). Na prvi bolonjski stopnji je študij zaključilo 1.787 ali 78,3 % študentov prenovljenih programov, 484 (21,2 %) na drugi bolonjski stopnji in 11 (0,5 %) na tretji bolonjski stopnji. Glede na leto 2008 je bilo bolonjskih diplomantov v letu 2009 več. Delež je znašal 15,3 % in se je v enem letu povečal za 9,3 %.

V primerjavi z letom 2009 je na visokošolskih zavodih v letu 2010 diplomiralo več študentov, in sicer 16.017 študentov, med katerimi je visokošolsko izobrazbo na dodiplomskih programih pridobilo 13.842 študentov (86,4 %). Tako kot v dosedanjih opazovanih letih so tudi v tem letu prevladovale predstavnice ženskega spola, 9.311 ali 58,1 %. Po prenovljenih programih je diplomiralo 4.046 študentov (25,3 %), od tega 3.328 na prvi bolonjski stopnji, na drugi bolonjski stopnji 683 in na tretji bolonjski stopnji 35 študentov. Delež bolonjskih diplomantov je znašal za 10 % več kot v prejšnjem letu.

V letu 2011 je bilo diplomantov visokošolskega študija za 2,4 % manj kot v prejšnjem letu, 15.629. Tudi leto 2011 ni izjema, ko gre za razmerje med spoloma. V letu 2011 so namreč med diplomanti prevladovale ženske. Med vsemi diplomanti je bilo 9.872 žensk ali 63,2 %. Delež diplomantov bolonjskega programa je v letu 2011 med vsemi visokošolskimi diplomanti znašal 37,4 % (5.840). Glede na prejšnje leto (2011) je v letu 2012 je na visokošolskih zavodih študij zaključilo za 8 % več študentov, 16.884 študentov. Diplomantov visokošolskega izobraževanja je bilo v letu 2012 največ glede na celotno opazovano obdobje. Diplomantov dodiplomskih študijskih programov (prejšnjih in prenovljenih) je bilo 14.203 ali 84,1 % vseh diplomantov, podiplomskih študijskih programov pa 2.681 ali 15,9 % vseh diplomantov. Med diplomanti je bila več kot polovica žensk, 10.575 ali 62,6 %. Delež bolonjskih diplomantov je z leti naraščal in v letu 2012 presegel polovico vseh diplomantov. Visokošolski študij po bolonjskih študijskih programih je v letu 2012 zaključilo 8.718 študentov ali 51,6 % vseh diplomantov.

Tabela 8: Število diplomantov visokošolskega študija po spolu in področju izobraževanja, 2009–2011

Področje izobraževanja	2009		2010		2011	
	Moški	Ženske	Moški	Ženske	Moški	Ženske
1 Izobraževanje	188	1.233	198	1.270	192	1.234
2 Humanistika in umetnost	262	784	265	867	261	947
3 Družboslovne vede, poslovne vede in pravo	2.303	4.928	2.154	4.740	1.993	4.373
4 Znanost, matematika in računalništvo	411	280	525	426	633	451
5 Tehnika, proizvodne in predelovalne tehnologije ter gradbeništvo	1.239	439	1.636	621	1.719	728
6 Kmetijstvo in veterina	143	213	183	285	168	263
7 Zdravstvo in sociala	239	1.117	334	1.370	329	1.252
8 Storitve	544	610	504	639	462	624
SKUPAJ	13.457		14.311		13.806	

Vir: SURS (2014)

Tabela 8 prikazuje število diplomantov visokošolskega študija po spolu in področju izobraževanja v letih od 2009 do 2011. Največ diplomantov v letu 2009 je bilo s področja družbenih ved, poslovnih ved in prava; predstavljali so skoraj polovico diplomantov (7.231 ali 48,4 %). Najmanj diplomantov je bilo na področjih kmetijstva in veterine, le 356 ali 2,4 % vseh diplomantov, ter znanosti – matematike in računalništva (691 ali 4,6 %). V letu 2010, tako kot tudi v predhodnem letu, je bilo največje število diplomantov na področju družboslovnih ved, poslovnih ved in prava (6.894 ali 43,0 %). Najmanj diplomantov je bilo na področju kmetijstva in veterine (468 ali 3,1 %). V letu 2011 je bilo največ diplomantov na področju družbenih ved in poslovnih ved ter prava, 6.366 ali 40,7 % vseh diplomantov. Najmanj diplomantov je bilo ponovno na področju kmetijstva in veterine, 431 ali 2,8 % vseh diplomantov.

V opazovanem obdobju je iz leta v leto nekoliko upadalo število diplomantov, ki so študij zaključili na področju družboslovnih in poslovnih ved ter prava. Najmanj študentov se je odločalo za študij kmetijstva in veterine. Na slednjem področju je bilo v opazovanem obdobju najmanj diplomantov. Takoj za tem pa je, sodeč po podatkih, najmanj priljubljeno naravoslovno področje – znanost, matematika in računalništvo. Kljub temu pa je v letih od 2009 do 2011 število diplomantov na področju znanosti, matematike in računalništva naraščalo.

Podatkov o številu diplomantov uradno še ni razpoložljivih, zato so za leto 2013 oziroma študijsko leto 2013/14 prikazani začasni podatki o vpisu študentov v visokošolsko

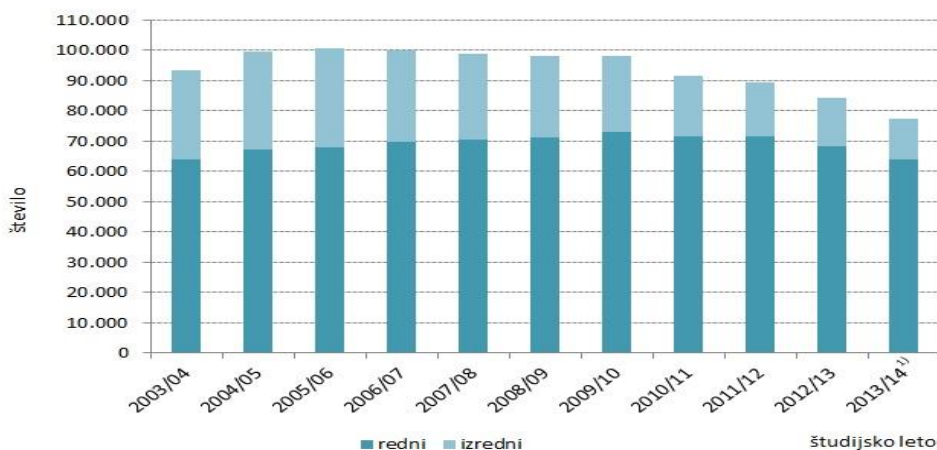
izobraževanje (tabela 9). V študijskem letu 2013/14 se je na univerze in samostojne visokošolske zavode vpisalo 77.371 študentov, med katerimi je več kot polovica vpisana na rednem študijskem programu, 64.053 ali 82,8 % vseh vpisanih študentov. V primerjavi s prejšnjim študijskim letom 2012/13 se jih je vpisalo 6.929 manj. V prenovljene visokošolske študijske programe se je vpisalo 74.637 študentov, kar predstavlja 96,5 % vseh vpisanih študentov. V prejšnje visokošolske programe, ki še niso bili usklajeni z Bolonjsko deklaracijo, je med vsemi študenti vpisanih le še 3,6 %. To so večinoma študenti prejšnjih univerzitetnih programov, predvsem absolventi in študenti zadnjega letnika medicine.

Tabela 9: Število vpisanih študentov visokošolskega študija v študijskem letu 2013/14

	Skupaj			Redni		
	Letniki - skupaj	Vpisani v 1. letnik		Letniki - skupaj	Vpisani v 1. letnik	
	Vsi vpisani	Vsi vpisani	Prvič vpisani	Vsi vpisani	Vsi vpisani	Prvič vpisani
Vrsta izobraževanja - SKUPAJ	77.371	27.341	24.014	64.053	23.596	20.593
Visokošolsko strokovno (prejšnje)	40	-	-	4	-	-
Visokošolsko strokovno 1. ST	22.210	8.432	7.369	15.285	6.457	5.629
Visokošolsko univerzitetno (prejšnje)	2.686	-	-	2.443	-	-
Visokošolsko univerzitetno 1. ST	28.842	10.181	8.531	27.102	9.548	7.992
Magistrsko 2. ST	16.178	7.266	6.711	14.189	6.574	6.059
Enovito magistrsko	4.399	876	758	4.312	834	735
Magistrsko (prejšnje)	1	-	-	-	-	-
Doktorsko (prejšnje)	7	-	-	-	-	-
Doktorsko 3. ST	3.008	676	645	718	183	178

Vir: SURS (2014)

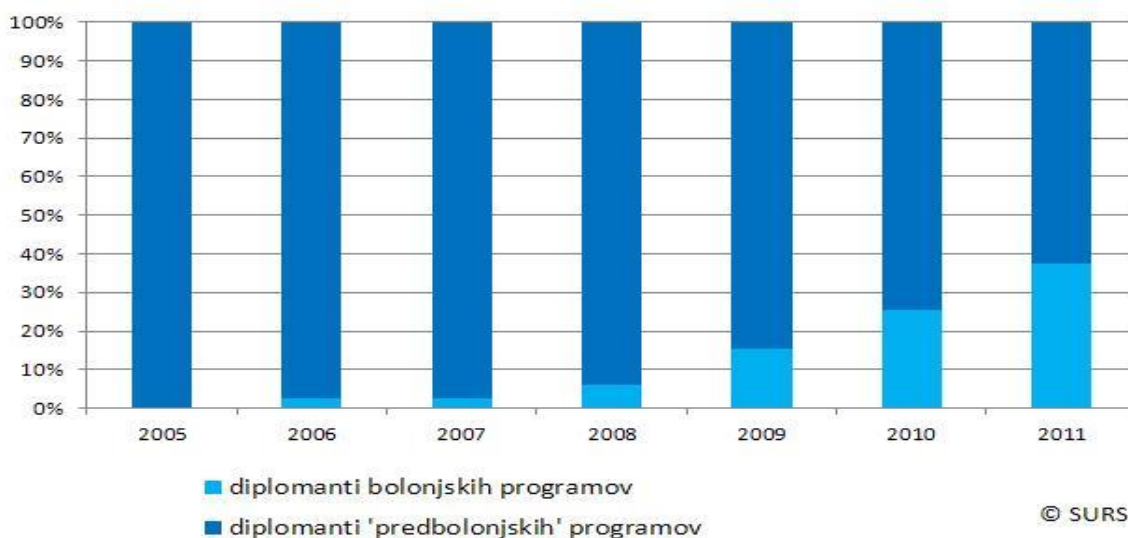
Slika 3: Število študentov visokošolskega študija v opazovanem obdobju

Vir: SURS (2014)

Slika 3 kaže število študentov visokošolskega študija v študijskih letih zadnjega desetletja. Svetlo modra barva predstavlja število študentov izrednega visokošolskega študija, temno modra barva pa število študentov rednega visokošolskega študija v posameznem študijskem letu. Razvidno je, da je število študentov malenkostno naraščalo nekje do študijskega leta 2006/07. Število študentov je začelo upadati in se je zmanjševalo vse do študijskega leta 2013/14. Glede na posamezno študijsko leto je prevladovalo število redno vpisanih študentov v visokošolske študijske programe. Izredni način študija pa je vse bolj upadal. Razlog temu je lahko tudi nezaposlovanje posameznikov in s tem podaljševanje trajanja študija brez dodatnih stroškov, saj je študentom izredni študij brez zaposlitve in s tem brez rednega osebnega dohodka nedostopen.

Slika 4: Diplomanti, ki so zaključili bolonjski in »predbolonjski« visokošolski študij

Vir: SURS (2014)

Slika 4 prikazuje deleže diplomantov, ki so zaključili visokošolski študij po prenovljenem programu ali po prejšnjih programih v obdobju od leta 2005 do 2011. Svetlo modra barva predstavlja delež diplomantov prenovljenih programov (bolonjskih programov), temno modra barva pa predstavlja delež diplomantov, ki so zaključili visokošolski študij pred prenovo programov. Delež diplomantov bolonjskih programov narašča vse od leta 2006, ko je bilo 347 diplomantov ali 2,4 % vseh diplomantov. Do leta 2011 se je delež diplomantov bolonjskih programov povečal za 36,0 %. Nasprotno pa je delež diplomantov predbolonjskih programov iz leta v leto upadal.

5.2 BREZPOSELNOST DIPLOMANTOV VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA

Še pred nekaj leti je veljalo, da višja raven izobrazbe prinese več možnosti za redno zaposlitev, zdaj pa to ne velja več. Po podatkih ZRSZ-ja se število brezposelnih diplomantov visokošolskega študija hitro povečuje.

Tabela 10: Stopnja izobrazbe

Stopnja izobrazbe	Stopnja izobrazbe pred prenovo sistema izobraževanja	Stopnja izobrazbe po prenovi sistema izobraževanja
I.	Osnovnošolsko izobraževanje	-
II.	Osnovnošolsko izobraževanje z dveletnimi poklicnimi tečaji	Nižje poklicno izobraževanje
III.	Dveletno poklicno ali strokovno izobraževanje	Nižje poklicno izobraževanje
IV.	Triletno poklicno ali strokovno izobraževanje	Srednje poklicno izobraževanje
V.	Štiriletno ali petletno srednje izobraževanje	Gimnazijsko izobraževanje, srednje poklicno-tehniško izobraževanje, srednje tehniško oz. Drugo strokovno izobraževanje
VI.	Dvoletno ali triletno višje izobraževanje	Višje strokovno izobraževanje
VII.	Štiriletno ali večletno visokošolsko izobraževanje, podiplomski študij (magisterij)	Visoko strokovno izobraževanje, univerzitetno dodiplomsko izobraževanje, univerzitetno podiplomsko izobraževanje (magisterij)
VIII.	Doktorat znanosti	Doktorat znanosti
B. Š.		Izobrazba pridobljena z bolonjskim študijem

Vir: Ravnikar (2012)

Za lažje razumevanje registrirane brezposelnosti po stopnji izobrazbe so v tabeli 10 predstavljene stopnje izobrazbe po šifrantu poklicne in strokovne izobrazbe ZRSZ-ja. V tabeli so prikazane stopnje izobrazbe, veljavne pred prenovo sistema izobraževanja in po prenovi sistema izobraževanja. Tabela bo pripomogla k razumevanju v nadaljevanju prikazanih podatkov registrirane brezposelnosti po stopnji izobrazbe.

Tabela 11: Registrirana brezposelnost po stopnji izobrazbe, 2005–2013

Stopnja izobrazbe	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
I.	32.184	26.957	23.662	23.478	31.874	34.493	34.579	35.010	35.155
II.	4.997	3.822	3.395	3.482	5.334	5.451	5.558	5.657	5.629
III.	1.061	768	643	642	868	897	949	918	934
IV.	21.504	17.637	15.138	15.307	23.450	26.980	27.224	28.587	28.642
V.	25.411	21.728	18.610	16.895	25.116	29.409	29.736	31.018	34.164
VI.	2.232	2.161	2.088	1.927	2.953	3.942	4.311	4.170	5.084
VII. + VIII.	5.186	5.230	4.875	4.479	6.949	8.549	9.862	11.119	12.345
B. Š. ³	-	-	-	29	128	300	535	1.042	2.062
Skupaj	92.575	78.303	68.411	66.239	96.672	110.021	112.754	118.061	124.015
Delež VII. + VIII. + B. Š.	5,6 %	6,7 %	7,1 %	6,8 %	7,3 %	8,0 %	9,2 %	10,3 %	11,6 %

Vir: ZRSZ (2014d)

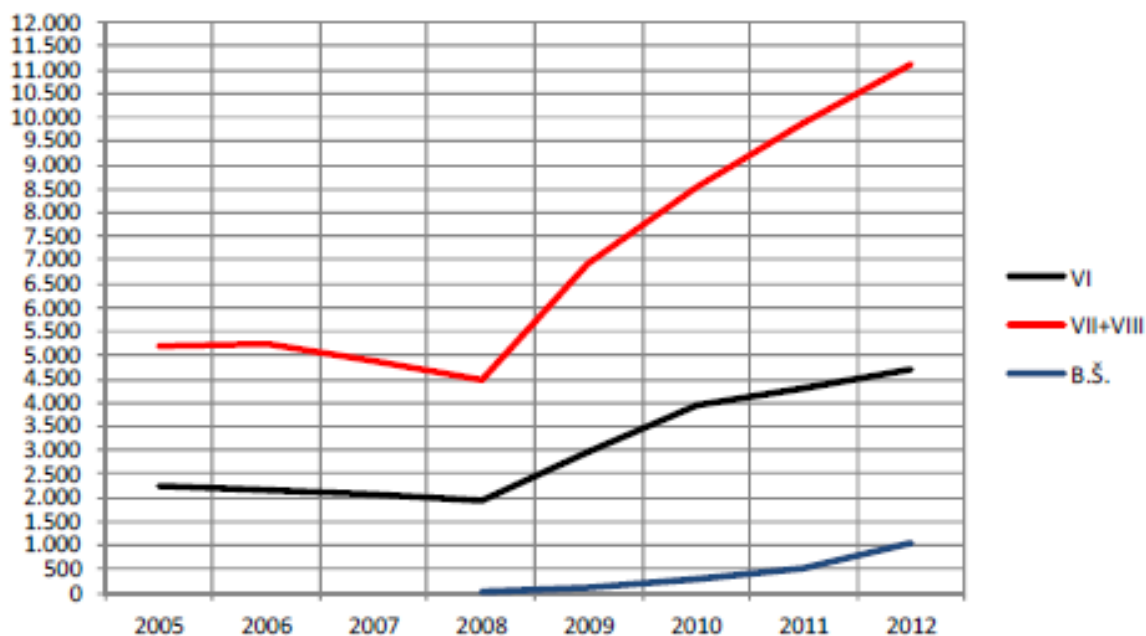
Tabela 11 prikazuje število registriranih brezposelnih oseb v obdobju od leta 2005 do 2013. V letu 2005 je bilo brezposelnih diplomantov z najmanj sedmo stopnjo izobrazbe 5.186 ali 5,6 % vseh registrirano brezposelnih oseb. Število brezposelnih diplomantov od leta 2008 narašča. V letu 2008 je bilo brezposelnih diplomantov z doseženo najmanj visokošolsko izobrazbo 4.508 ali 6,8 % vseh brezposelnih. Do leta 2013 je število diplomantov brez zaposlitve naraslo na 14.407 ali 11,6 % vseh brezposelnih. V primerjavi z letom 2012 se je delež brezposelnih diplomantov v letu 2013 povečal za 1,3 odstotne točke. Prav tako je v obdobju od 2008 do 2013 naraščalo število brezposelnih oseb, ki so zaključile bolonjski študij. Leta 2008 je delež teh znašal 0,04 %. V primerjavi z letom 2012 (0,9 %) se je do konca leta 2013 (1,7 %) delež brezposelnih diplomantov bolonjskega študija zvišal za 0,8 %. Glede na leto 2008 pa se je delež diplomantov do leta 2013

³ Bolonjski študijski programi prve, druge in tretje stopnje.

povečal za 2,9 %. V obdobju krize je naraščalo tako število vseh brezposelnih kot tudi število diplomantov.

Slika 5: Registrirana brezposelnost oseb, s končano najmanj višješolsko izobrazbo, 2005–2012

Vir: MIZKŠ (2013)

Slika 5 prikazuje število diplomantov višješolskega študija s VI. stopnjo izobrazbe, visokošolskega študija s VII. in VIII. stopnjo izobrazbe in število diplomantov, ki so zaključili študij, usklajen z Bolonjsko deklaracijo. Razvidno je, da se število registrirano brezposelnih diplomantov iz leta v leto povečuje. Črna barva predstavlja število brezposelnih diplomantov s končano višješolsko izobrazbo in rdeča barva število brezposelnih diplomantov s končanim visokošolskim študijem. Modra barva pa predstavlja število brezposelnih diplomantov, ki so zaključili bolonjski študij. Število brezposelnih diplomantov visokošolskega študija v letih od 2008 pa vse do 2012 strmo narašča. V letu 2008 je bilo 4.479 brezposelnih diplomantov s VII. in VIII. stopnjo izobrazbe, leta 2012 pa je to število naraslo za več kot polovico, na 11.119. Delež brezposelnih diplomantov se je v času krize povečal za kar 148,2 %.

5.2.1 REGISTRIRANA BREZPOSELNOST DIPLOMANTOV VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA V OBDOBJU PRED KRIZO

Podatke o registriranih brezposelnih diplomantih, ki so se zaposlili, v obdobju od 2005 do 2008, prikazuje tabela 12. Od vseh brezposelnih v letu 2005 se je zaposlilo 12 % diplomantov s pridobljeno najmanj VII. stopnjo izobrazbe. Odstotek se je do leta 2008 povečeval. Od leta 2005 se je delež brezposelnih s VII. ali višjo stopnjo izobrazbe, ki so se zaposlili, povečal za 4,2 % in je tako znašal 16,2 %.

**Tabela 12: Registrirana brezposelnost diplomantov, ki so se zaposlili, 2005–2008
(v %)**

Stopnja izobrazbe	2005	2006	2007	2008
VII. + VIII.	12,0	12,4	14,7	16,2
B. Š.	-	-	0,0	0,1

Vir: ZRSZ (2012)

Po podatkih ZRSZ-ja (2014a, str. 9) so bile konec leta 2006 na ZRSZ-ju prijavljene 78.303 osebe. Stopnja registrirane brezposelnosti je bila 9,4 % in se je v primerjavi z letom 2005 zmanjšala za 0,8 % odstotne točke. V istem letu se je na ZRSZ-ju na novo prijavilo 90.217 brezposelnih oseb ali za 4,4 % manj kot v letu 2005. Največjo kategorijo novo prijavljenih so predstavljale osebe, ki se jim je iztekla zaposlitev za določen čas, teh je bilo 33.353 ali 37,0 %. Petino priliva, 18.597 oseb ali 20,6 %, so predstavljali iskalci prve zaposlitve, zaradi stečaja je bilo 13.886 ali 15,4 % trajno presežnih delavcev in brezposelnih. V primerjavi z letom 2005 se je najbolj zmanjšal priliv iskalcev prve zaposlitve, za 14,1 %, in za 3,4 % manj je bilo prijav zaradi izteka zaposlitve za določen čas. Odliv iz brezposelnosti je bil v letu 2006 višji kot v letu 2005, in sicer za 12,9 %. V letu 2006 so se znižali deleži iskalcev prve zaposlitve, starih do 26 let. K temu je pripomogla tudi sprememba zakonodaje. Povpraševanje po delavcih se je v letu 2006, v primerjavi z letom poprej, povečalo. Delodajalci so prijavili 227.934 potreb po delavcih in pripravnikih. Povpraševanje po delavcih se je povečalo za 12,7 %, po pripravnikih pa se je zmanjšalo za 4,4 %. Visok je bil delež delovnih mest za določen čas (75,3 %), kljub temu da so bile med letom uvedene zakonske novosti pri prijavljanju prostih delovnih mest. Povpraševanje po delavcih s pridobljeno višjo in visoko strokovno izobrazbo je bilo večje od števila brezposelnih oseb. Pri tem se je pojavil problem povečanja razlik med možnostmi zaposlovanja iskalcev zaposlitve glede na smer končanega študija in pridobljene delovne izkušnje iskalcev (ZRSZ, 2014a, str. 9).

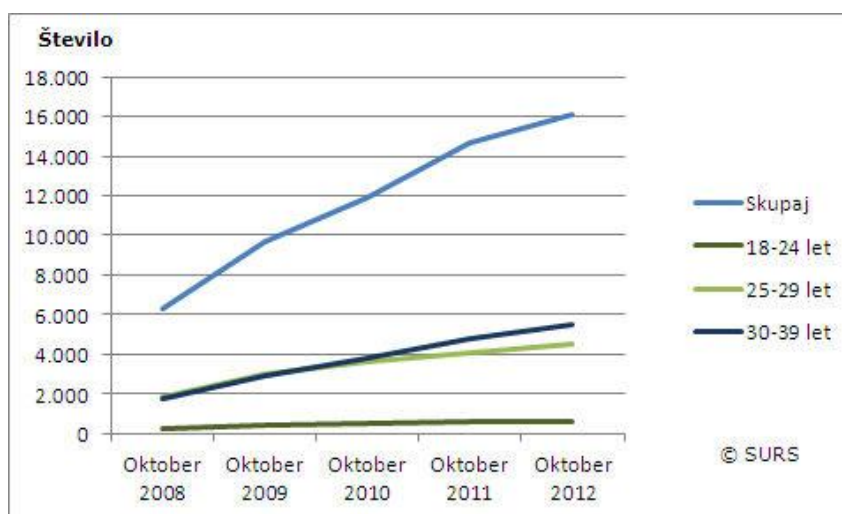
Konec leta 2007 je bilo na ZRSZ-ju prijavljenih 68.411 oseb. Stopnja registrirane brezposelnosti je znašala 7,7 %. V primerjavi z letom 2006 se je ta zmanjšala za 1,7 odstotne točke. V letu 2007 se je na ZRSZ-ju na novo prijavilo 73.544 brezposelnih oseb ali za 18,5 % manj kot v predhodnem letu. Največjo kategorijo novo prijavljenih so predstavljale osebe, ki se jim je iztekla zaposlitev za določen čas, prijavilo se je 28.253 oseb ali 38,4 %. V kategorijo iskalcev prve zaposlitve se je prijavilo 14.744 oseb ali 20,0 %, trajno presežnih delavcev in brezposelnih zaradi stečaja pa je bilo 10.354 ali 14,1 %. V primerjavi z letom 2006 se je najbolj zmanjšal priliv brezposelnih trajno presežnih delavcev in stečajnikov (za 25,4 %), število prijav iskalcev prve zaposlitve se je zmanjšalo za 20,7 %. Prijav zaradi izteka zaposlitve za določen čas je bilo za 15,3 % manj kot v letu poprej. Odliv iz brezposelnosti je bil v letu 2007 manjši kot v letu 2006 (za 20,1 %). V letu 2007 je porasel delež (76,6 %) prostih delovnih mest za zaposlitve za določen čas, in sicer za 1,3 odstotne točke, glede na leto 2006 (ZRSZ, 2014b, str. 8–9).

Konec leta 2008 je bilo na ZRSZ-ju prijavljenih 66.239 brezposelnih oseb. V primerjavi z letom 2007 se je brezposelnost zmanjšala za 3,2 % (ZRSZ, 2008, str. 8). Stopnja registrirane brezposelnosti je konec leta 2008 znašala 7,0 % in se je v primerjavi z decembrom 2007 zmanjšala. Konec decembra 2008 je bilo med brezposelnimi 16,5 % iskalcev prve zaposlitve, 15,5 % brezposelnih, starih do 26 let, 30,7 % brezposelnih, starih 26 do 39 let in 22,6 % trajno presežnih delavcev in brezposelnih zaradi stečajev. V primerjavi z letom 2007 se je znižal delež iskalcev prve zaposlitve, obenem pa se je povečal delež starih od 26 do 39 let ter trajno presežnih delavcev in brezposelnih zaradi stečajev. Povpraševanje delodajalcev po delavcih se je do septembra sicer povečevalo, vendar počasneje kot prejšnja leta. V zadnjih treh mesecih leta 2008, ob nastopu krize, pa je bilo zaznati visok upad števila prostih delovnih mest. V letu 2008 je bilo prijavljenih 240.532 prostih delovnih mest, kar je 1 % manj kot v letu 2007. Največ prostih delovnih mest so prijavili delodajalci iz predelovalnih dejavnosti (18,6 %), gradbeništva (16,4 %) in dejavnosti trgovine ter vzdrževanja in popravil motornih vozi (15,5 %). Med vsemi prostimi delovnimi mesti je bilo razpisanih za določen čas 74,5 % prostih delovnih mest (ZRSZ, 2009, str. 8–9).

5.2.2 REGISTRIRANA BREZPOSELNOST DIPLOMANTOV VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA V OBDOBJU MED KRIZO

Slika 6 predstavlja število brezposelnih diplomantov po starostnih skupinah. Svetlo modra barva predstavlja skupno brezposelnost diplomantov vseh starostnih skupin v obdobju od oktobra 2008 do oktobra 2012. Temno modra barva predstavlja brezposelne diplomante v starostni skupini od 30 do 39 let, svetlo zelena barva predstavlja starostno skupino od 25 do 29 let, temno zelena barva pa od 18 do 24 let. V oktobru 2012 je bilo največ brezposelnih diplomantov v starostni skupini 30–39 let (5.494 ali 34,2 % vseh brezposelnih diplomantov), sledili so jim brezposelni diplomanti v starostni skupini 25–29 let (4.496 ali 27,9 % vseh brezposelnih diplomantov).

Slika 6: Število brezposelnih diplomantov po starostnih skupinah, 2008–2012

Vir: SURS (2014)

**Tabela 13: Registrirana brezposelnost diplomantov, ki so se zaposlili, 2009–2012
(v %)**

Stopnja izobrazbe	2009	2010	2011	2012
VII. + VIII.	14,9	15,6	14,5	15,2
B. Š.	0,1	0,4	0,6	1,0

Vir: ZRSZ (2013)

Iz tabele 13 je razvidno, da se je v letu 2009 zaposlilo 15,0 % diplomantov, med temi 0,1 % diplomantov bolonjskega študija. V letu 2011 se je skupaj zaposlilo 15,1 % diplomantov. Delež oseb z bolonjsko izobrazbo, ki so se zaposlile, je znašal 0,6 % vseh zaposlitev. Glede na leto 2010 se je povečal delež zaposlitev oseb s pridobljeno bolonjsko izobrazbo, na VII. ali višji stopnji izobrazbe pa so se deleži zmanjšali. V naslednjih letih v obdobju od 2009 do 2011 je delež nekoliko upadal in v letu 2012 presegel 20 % in dosegel 20,6 %.

Tabela 14: Priliv in odliv iz registrirane brezposelnosti, 2008–2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Priliv:					
Priliv – SKUPAJ	70.786	114.496	109.174	99.674	106.858
Iskalci prve zaposlitve	12.517	16.994	16.787	14.391	16.272
Brezposelni zaradi izteka zaposlitve za določen čas	29.444	45.146	40.841	45.154	50.911
Odliv:					
Vključeni v zaposlitve - SKUPAJ	41.671	48.553	57.004	61.010	58.320
Prva zaposlitev	7.462	6.016	7.521	7.846	7.312

Vir: ZRSZ (2013)

Tabela 14 kaže priliv in odliv oseb, prijavljenih na ZRSZ-ju, iz registrirane brezposelnosti. V letu 2008 je delež iskalcev prve zaposlitve znašal 17,7 % skupnega priliva na ZRSZ. V letu 2012 je isti delež znašal 15,2 %. Do leta 2012 se je delež zmanjšal za skoraj 3 %. Veliko bolj številčni so brezposelni zaradi izteka zaposlitve za določen čas, teh je skoraj polovica skupnega priliva na letni ravni. V letu 2008 je delež brezposelnih zaradi izteka zaposlitve za določen čas znašal 41,6 %, do leta 2012 pa je narasel na 47,6 %. V obdobju krize se je močno povečal način zaposlitve za določen čas.

Tabela 15: Prijavljena delovna mesta na ZRSZ-ju

Leto	Število prijavljenih delovnih mest	Prijavljena delovna mesta za VII. ali višjo stopnjo izobrazbe (v %)	Prijavljena delovna mesta za diplomante bolonjskega študija (v %)
2009	161.310	14,4	0,1
2010	174.613	14,4	0,2
2011	194.468	12,7	0,3

Vir: ZRSZ (2009)

Iz tabele 15 je razvidno, da je skupno število prijavljenih delovnih mest na ZRSZ-ju med letoma 2009 do 2011 naraščalo. Hkrati je delež prijavljenih delovnih mest za VII. stopnjo ali višjo stopnjo izobrazbe upadlo. Nasprotno pa je delež prijavljenih delovnih mest za diplomante bolonjskega študija naraščal. V letu 2009 je bilo od vseh prijavljenih delovnih mest razpisanih 14,4 % prostih delovnih mest za diplomante z doseženo VII. ali višjo stopnjo izobrazbe in enako v letu 2010. Diplomantom bolonjskega študija so delodajalci namenili 165 prostih delovnih mest ali 0,1 % vseh razpisanih delovnih mest. V letu 2010 je bilo nekaj več prostih delovnih mest namenjenih diplomantom bolonjskega študija, in sicer za 0,1 % več. Razpisanih je bilo 324 delovnih mest (0,2 %). V letu 2011 je opaziti zmanjšanje razpoložljivih razpisanih prostih delovnih mest. V letu 2011 so delodajalci v 12,7 % povpraševali po diplomantih s pridobljeno VII. ali višjo stopnjo izobrazbe. Po diplomantih bolonjskega študija je bilo povpraševanje večje kot leto poprej. Povpraševanje po diplomantih bolonjskega študija se je povečalo za 0,1 % in je tako delež znašal 0,3 % (ali 541 prostih delovnih mest). V primerjavi z letom 2010 se je povečal delež prostih delovnih mest, namenjenih diplomantom bolonjskega študija, nasprotno pa zmanjšal delež prostih delovnih mest za diplomante s VII. stopnjo izobrazbe.

Na trajanje brezposelnosti poleg ostalih dejavnikov vpliva tudi izobrazba. Brezposelne osebe s VII. ali višjo stopnjo izobrazbe so bile v povprečju brezposelne 11 mesecev in 5 dni (ZRSZ, 2009, str. 27). V povprečju so bile osebe s VII. in višjo stopnjo izobrazbe brezposelne manj kot eno leto, natančneje 11 mesecev in 9 dni. Diplomanti z bolonjsko izobrazbo so bili v povprečju brezposelni najdlje 7 mesecev. V letu 2010 se je med vsemi brezposelnimi zaposlilo 19,6 % terciarno izobraženih oseb (ZRSZ, 2010, str. 27).

Po podatkih ZRSZ-ja (2010–2013) je bilo v letih od 2009 do 2012 največ brezposelnih oseb, primernih za naslednje poklice oziroma z naslednjimi strokovnimi naslovi:

- diplomirani ekonomist (VS),
- diplomirani upravni organizator (VS),
- diplomirani organizator – menedžer (VS),
- diplomirani organizator turizma (VS),
- univerzitetni diplomirani ekonomist,
- univerzitetni diplomirani pravnik,

- univerzitetni diplomirani organizator,
- univerzitetni diplomirani inženir strojništva,
- profesor športne vzgoje,
- univerzitetni diplomirani politolog,
- univerzitetni diplomirani inženir arhitekture,
- univerzitetnih diplomiranih socialnih delavcev,
- profesor slovenščine,
- profesor razrednega pouka.

V letih od 2009 do 2012 so delodajalci prijaviili največ prostih delovnih mest za naslednje poklice oziroma strokovne naslove (ZRSZ, 2010–2013):

- diplomirani ekonomist (VS),
- diplomirani fizioterapevt (VS),
- diplomirani vzgojitelj predšolskih otrok (VS),
- diplomirana medicinska sestra (VS),
- diplomirani inženir strojništva (VS),
- diplomirani inženir elektrotehnike (VS),
- univerzitetni diplomirani ekonomist,
- univerzitetni diplomirani pravnik,
- univerzitetni diplomirani inženir strojništva,
- univerzitetni diplomirani inženir elektrotehnike,
- univerzitetni diplomirani inženir računalništva in informatike,
- univerzitetni diplomirani inženir gradbeništva,
- univerzitetni diplomirani psiholog,
- univerzitetni diplomirani socialni delavec,
- profesor razrednega pouka,
- profesor športne vzgoje profesor slovenščine,
- profesor specialne in rehabilitacijske pedagogike,
- profesor angleščine, profesor defektologije,
- magister farmacije,
- doktor medicine,
- doktor znanosti,
- doktor dentalne medicine.

5.3 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA

Aktivna politika zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) je nabor programov in ukrepov, s pomočjo katerih država neposredno in selektivno posega na trg delovne sile z namenom zadržati čim več delovno sposobnega prebivalstva med delovno aktivnimi in zmanjšati brezposelnost. APZ vključuje programe zaposlovanja, usposabljanja in ustvarjanja delovnih mest (Svetlik in Batič, 2002, str. 174).

Program ukrepov APZ-ja je bil leta 2006 poenostavljen zaradi predhodnih težav, ki so se pojavljale. Zaradi nenehnega spreminjanja stanja na trgu dela je bilo program treba

večkrat spreminjati. S spremembo programa v letu 2006 je bil program pripravljen tudi za večletno obdobje, in sicer za obdobje od leta 2007 do 2013. Podrobnosti o posameznih programih in ukrepih so zapisali v Katalog ukrepov APZ-ja. Sedemletni program ukrepov je usklajen z vsebino dokumenta »Operativni program za razvoj človeških virov 2007–2013«, ki ga je Republika Slovenija uskladila in podpisala z Evropsko komisijo. Dokument je podlaga za črpanje sredstev iz Evropskega socialnega sklada, saj del sredstev za izvajanje programa APZ-ja izvira iz evropskih sredstev (Drobnič, 2009, str. 135).

Cilji APZ-ja so močno povezani s cilji na trgu dela. Glavni cilji programa so povečanje zaposlenosti in znižanje registrirane brezposelnosti, preprečevanje prehoda v dolgotrajno brezposelnost in povečanje izhodov v zaposlitev, povečanje zaposljivosti z dvigom izobrazbene ravni, spodbujanje novega zaposlovanja in okrepitev socialne vključenosti. Ukrepi APZ-ja za doseg ciljev so (Drobnič, 2009, str. 8):

- svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve,
- usposabljanje in izobraževanje,
- spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja,
- programi za povečanje socialne vključenosti.

Nekateri izmed programov, ki so bili sprejeti v okviru APZ-ja in so se izkazali za učinkovite, so (Drobnič, 2009, str. 143):

- program »Usposabljanje na delovnem mestu«, ki je sprožil veliko povpraševanja. V usposabljanje so vključene brezposelne osebe, ki so napotene s strani ZRSZ-ja. Oseba se usposablja na posamičnem delovnem mestu in delo dejansko tudi opravlja, a delodajalec nima stroškov, pač pa vse stroške krije država. Slabost tega programa pa je, da je velikokrat postal sredstvo za pridobitev brezplačne delovne sile;
- program samozaposlovanja, kjer brezposelne osebe spodbujajo k samozaposlitvi, pri tem pa prejmejo subvencijo v določeni višini;
- program spodbujanja zaposlovanja invalidov.

Spodbujanju zaposlovanja mladih je namenjen predvsem program »Operativni program razvoja človeških virov«, ki je sofinanciran iz Evropskega socialnega sklada. Eden od osnovnih ciljev programa je povečanje stopnje delovne aktivnosti za mlade med 15. in 24. letom starosti. Javni razpisi, ki so se nanašali na zaposlovanje mladih, so:

- spodbujanje zaposlovanja mladih brezposelnih oseb;
- subvencije za delodajalce, namenjene za zaposlitev brezposelne osebe za najmanj eno leto. Program se je nanašal na brezposelne osebe, mlajše od 25 let, in iskalce prve zaposlitve;
- usposabljanje absolventov na delovnem mestu in subvencija za zaposlitev diplomantov; Absolvent – aktiviraj in zaposli se;
- inovativen projekt za preprečevanje prehoda mladih v odprto brezposelnost in lažje vključevanje diplomantov na trg dela.

Pobuda »Priložnosti za mlade« je del pobude za izobraževanje in zaposlovanje »Mladi in mobilnost« ter vsebuje sveženj ukrepov za leti 2012 in 2013, s katerimi bi zmanjšali brezposelnost mladih. Cilj ukrepov pobude »Priložnosti za mlade« je predvsem podpora diplomantom, da pridobijo prve delovne izkušnje, in mladim brezposelnim, ki so opustili šolanje, da pridobijo ustrezno izobrazbo.

Ukrepi za spodbujanje zaposlovanja mladih so:

- večja uporaba sredstev Evropskega socialnega sklada,
- inovativni pristopi,
- lažje zaposlovanje v drugih državah EU,
- močnejše partnerstvo med političnimi organi, podjetji in sindikati na nacionalni, regionalni in lokalni ravni,
- pomoč Evropske komisije pri oblikovanju politike.

EU in države članice so se dogovorile o celovitem pristopu za odpravljanje brezposelnosti mladih z uvedbo vrste ukrepov, ki bodo mladim v pomoč pri ponovnem zaposlovanju ali nadaljnjem izobraževanju. V spodbudo zaposlovanju mladih je EU uvedla štiri ukrepe (European Council, 2013):

- programi jamstva za mlade: za zagotovitev, da mladi do starosti 25 let v štirih mesecih po končanem šolanju ali od nastopa brezposelnosti prejmejo kakovostno ponudbo za zaposlitev, nadaljnje izobraževanje, vajeništvo ali pripravništvo;
- pobuda za zaposlovanje mladih: financiranje EU v podporo mladim v regijah, v katerih stopnja brezposelnosti presega 25 %;
- kakovostno pripravništvo in vajeništvo: za izboljšanje prehoda iz izobraževanja v zaposlitev;
- mobilnost delovne sile: mladim olajšati iskanje službe ali vajeništva v drugi državi EU.

Izvedbeni načrt »Jamstvo za mlade« vsebuje ukrepe za leti 2014 in 2015. Ključni cilj izvedbenega načrta je hitrejša aktivacija mladih brezposelnih. Načrt združuje ukrepe vseh resorjev, ki vplivajo na večjo zaposljivost mladih in aktivirajo mlade na trgu dela. Vsebuje raznolike ukrepe, ki so razporejeni v štiri stebre. Prvi steber so preventivni ukrepi, med katerimi so štipendiranje, napovedovanje potreb na trgu dela, praktično usposabljanje že v času izobraževanja in podobno. Drugi steber so ukrepi, ki sledijo takoj po nastanku brezposelnosti. Sem sodijo priprava individualnega načrta, svetovanja, vključevanje v ukrepe APZ-ja, projektno učenje za mlade in podobno. Tretji steber vsebuje ukrepe, ki nastopijo po treh mesecih brezposelnosti. Ti so mentorske sheme, podjetniško svetovanje, oprostitve plačil prispevkov. Ukrepi četrtega stebra nastopijo po štirih mesecih brezposelnosti, kjer gre za vključevanje v dodatne ukrepe APZ-ja, sofinanciranje pripravništva, javna dela in podobno. Ključni cilji jamstva so izboljšati prehod iz izobraževanja v zaposlitev, hitrejša aktivacija mladih brezposelnih in zmanjšanje brezposelnosti.

Poleg programa »Jamstvo za mlade« so ukrepi na ravni EU tudi:

- prva zaposlitev Eures, pripravljalni ukrep, ki bo pomagal 5.000 mladim pridobiti zaposlitev v drugi državi,
- program Erasmus in Leonardo da Vinci je praksa za 130.000 univerzitetnih študentov in učencev poklicnih šol v podjetjih v drugih državah EU v letu 2012,
- program Erasmus za podjetnike je praksa za 600 mladih podjetnikov v malih podjetjih v drugih državah EU,
- program Evropska prostovoljna služba, ki obsega 10.000 mest za prostovoljce po vsej EU.

Orodja oziroma ukrepi, ki se že izvajajo, so (Evropska komisija, 2014):

- sveženj o zaposlovanju mladih: vsebuje sklop ukrepov, med katerimi so »Jamstvo za mlade« in ukrepi za prehajanje mladih od izobraževanja k zaposlitvi. Ti so bili predlagani v letu 2012 z namenom, da bi se države članice EU lažje lotevale odpravljanja brezposelnosti mladih in socialne izključenosti;
- Pakt za rast in delovna mesta: sporazum, ki je namenjen mobilizaciji 120 milijard evrov za sprostitev domačega potenciala rasti. Eno od področij ukrepanja je odpravljanje brezposelnosti med mladimi;
- Evropski socialni sklad: glavni evropski instrument za podpiranje zaposlovanja, pomoč pri iskanju boljših delovnih mest in zagotavljanje pravičnejših zaposlitvenih možnosti.

6 ZAKLJUČEK

Gospodarsko-finančna kriza, ki se je začela v letu 2008, je prizadela svetovno in slovensko gospodarstvo. Vplivala je na razmere v slovenskem gospodarstvu in posledično tudi na trg dela. Do jeseni 2008 so bila v Sloveniji še prisotna ugodna gospodarska gibanja, ki pa so se zaradi upočasnjevanja svetovne gospodarske rasti in negotovosti, ki jo povzroča kriza, pričela postopno umirjati. Po 5,5-odstotni rasti BDP-ja v prvem polletju je ta v tretjem četrtletju dosegla 3,8-odstotno rast. K umiritvi sta največ prispevala nižji izvoz in investicije. Obseg delovno aktivnega prebivalstva se je zmanjšal, osebe pa so iz statusa delovne aktivnosti prehajale predvsem v status brezposelnosti, saj neaktivno prebivalstvo ni poraslo.

Nižja gospodarska aktivnost se odraža tudi na trgu dela. Trend naraščanja povpraševanja delodajalcev po delavcih, ki je bil prisoten od leta 2004, se je že v jesenskih mesecih leta 2008 ustavil in obrnil v negativno smer. Manjše zaposlovanje brezposelnih oseb je kljub aktivnostim ZRSZ-ja pri delu z brezposelnimi posledica poglobljanja krize, ki je povzročila upad povpraševanja na trgu dela. Eden pomembnejših dejavnikov pri iskanju zaposlitve je izobrazba. Pomembna je zlasti smer izobrazbe. Večje možnosti za zaposlitev imajo osebe z izobrazbo, po kateri na trgu delovne sile vlada povpraševanje. Nasprotno je s stopnjo izobrazbe, ki je v preteklosti igrala veliko vlogo pri zaposlitvenih možnostih. Veljalo je, da posameznik z višjo izobrazbo pridobi prednosti in večje zaposlitvene možnosti. Danes višja stopnja izobrazbe ni več pogojena z boljšimi zaposlitvenimi možnostmi.

Gibanje in struktura zaposlenosti in brezposelnosti sta podvržena spremembam, ki jih pogojujejo različni dejavniki. Ti dejavniki so gibanja v gospodarstvu, demografska gibanja, socialna šolska, zaposlitvena, pokojninska politika in druge politike, ki neposredno posegajo na trg dela. Med različnimi trendi na trgu dela v Republiki Sloveniji je moč opaziti naraščanje deleža mladih, ki prvič vstopajo na trg delovne sile po tem, ko so pridobili najvišje stopnje izobrazbe. Značilno je tudi naraščanje brezposelnosti mladih diplomantov.

Hipoteze, ki so postavljene v uvodu, na podlagi poglavja Analiza diplomantov na trgu dela potrjujem. Potrjujem prvo hipotezo, saj se število diplomantov iz leta v leto povečuje. Diplomantov visokošolskega študija je iz leto v leto več. Posebej v času krize od leta 2009 do 2012 je opaziti velik porast števila diplomantov. Razlog temu je mogoče pripisati tudi podaljševanju izobraževanja, da bi se na ta način izognili morebitni brezposelnosti, ki se je v času krize povečala. Prav tako potrjujem, da se je število brezposelnih diplomantov v obdobju krize povečalo. Število brezposelnih oseb s pridobljeno najmanj VII. stopnjo izobrazbe se je od leta 2009 do 2013 podvojilo. Tudi brezposelnost diplomantov, ki so uspešno zaključili študij, usklajen z bolonjsko reformo, se je v obdobju krize vsako leto podvojila. Delež registrirano brezposelnih diplomantov je od leta 2009 do 2013 naraščal. V

letu 2009 je delež registrirano brezposelnih diplomantov znašal 7,3 %, do konca leta 2013 pa se je povečal na 11,6 %.

Več kot očitno je, da je kriza močno vplivala na celoten trg dela in s tem tudi na zaposlovanje diplomantov visokošolskega študija. Kriza je vplivala na eni strani na povečan obseg visokošolsko izobraženih študentov, na drugi strani pa na nezaposlovanje visokošolsko izobraženih posameznikov. Visokošolski zavodi na letni ravni beležijo več diplomantov, kot jih sprejme trg dela. Na poslabšanje položaja mladih na trgu dela so v obdobju krize vplivali dejavniki, in sicer velika razširjenost začasnih zaposlitev med mladimi, kot je nepodaljševanje pogodb o zaposlitvi kot način zmanjševanja števila zaposlenih v podjetjih, zmanjšanje števila prostih delovnih mest, kjer imajo diplomanti zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj pogosto manjše možnosti za zaposlitev, neuskaljena sestava diplomantov terciarnega izobraževanja po področjih izobraževanja s potrebami na trgu dela in veliko povečanje števila diplomantov. Diplomanti se v veliki večini odločajo za študij na področju družboslovja in prava. Med temi zlasti prevladujejo predstavnice ženskega spola. Najmanj priljubljen študij v vseh opazovanih letih ostaja področje naravoslovja. Glede na povpraševanje po diplomantih je opaziti, da delodajalci pogosto ne prijavljajo toliko delovnih mest, da bi lahko sprejeli vse diplomante, zlasti težko zaposljivi so diplomanti družboslovnih in poslovnih ved ter prava. V prihodnje bi bilo dobro spremeniti ali pa vsaj bolj omejiti vpisna mesta za področje družboslovja, da ne bi bilo njihove povečane ponudbe. Na drugi strani primanjkuje izobraženega kadra s področja naravoslovja in zdravstva. Do razlik morda prihaja zaradi težavnostne stopnje ali pa dolžine študija na področju zdravstva, saj naj bi v splošnem veljalo, da je študij družboslovja lažji in enostavnejši.

V razmerah skromnega povpraševanja in ob povečanem obsegu vstopanja diplomantov bolonjskega programa na trg dela se je v obdobju krize stopnja brezposelnosti diplomantov visokošolskega študija skoraj podvojila. Ta skupina postaja vse bolj ranljiva, saj mladi vse bolj podaljšujejo trajanje izobraževanja, misleč, da zaposlitve ne bodo dobili. Posledično se oddaljujejo tudi od finančne in socialne samostojnosti. Slabšanje zaposlitvenih možnosti mladih diplomantov povečuje verjetnost in obseg bega možganov ter zahteva oblikovanje inovativnih in učinkovitih programov in pristopov za izvajanje jamstva za mlade, ki so postali prva prioriteta skupina v evropski politiki zaposlovanja.

Diplomanti živimo v obdobju, v katerem smo z diplomo zaokrožili svoje šolanje ali pa ga ravno zaključujemo in prehajamo iz sistema izobraževanja v sistem zaposlitev in rednega dela. Zaposlitev zagotavlja socialno-ekonomsko neodvisnost in je ločnica, ki mlade postavi v enakovreden položaj z drugimi odraslimi člani družbe.

LITERATURA IN VIRI

Literatura

- Abramovič, Kruno (2008). Kaj se lahko naučimo iz preteklih kriz? *Naložbeni pregled*. Št. 7, str. 4–6.
- Bokan, Neda, Petrovič, Petar B., Živič, Miša (2012). How to improve the employability of graduates. V: Pavlin, Samo (ur.): *Conference proceedings*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 26–37.
- Drobnič, Robert (2009). *Slovenski trg dela danes in jutri*. Planet GV, Ljubljana.
- Ignjatović, Mirosljub (2002). *Družbene posledice povečanja prožnosti trga delovne sile*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Ivančič, Angela (2007). *Zaposlovanje mladih v luči institucionalne ureditve trga delovne sile in organizacije izobraževalnega sistema*. Andragoški center Slovenije, Ljubljana.
- Ivančič, Angelca (1999). *Izobraževanje in priložnosti na trgu dela*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Ivančič, Angela (2010). *Spremembe na trgu delovne sile, pomen izobrazbe in pismenost zaposlenih*. Inštitut za razvojne in strateške analize, Ljubljana.
- Mrak, Mojmir (2002). *Mednarodne finance*. GV Založba, Ljubljana.
- Ravnikar, Jožica (2012). *Brezposelnost pred in med gospodarsko krizo v Sloveniji*. Fakulteta za organizacijske vede, Maribor.
- Samuelson, Paul Anthony, Nordhaus, William (2002). *Ekonomija*. GV založba, Ljubljana.
- Setnikar Cankar, Stanka, Petkovšek Veronika (2012). Primerjava protikriznih ukrepov Slovenije in izbranih evropskih držav. V: Pevcin, Primož, Setnikar Cankar, Stanka (ur.): *Razumen in razumljen javni sektor v Sloveniji*. Fakulteta za upravo, Ljubljana, str. 36.
- Strašek, Rok (2010). *Financiranje visokega šolstva za tretje tisočletje*. Fakulteta za management, Koper.
- Strašek, Sebastjan, Špes, Nataša (2009). *Poslovni ciklusi in finančne krize*. Ekonomsko-poslovna fakulteta, Maribor.
- Svetlik, Ivan, Bajtič, Mavricija (2002). Politika zaposlovanja. V: Svetlik, Ivan, Glazer, Jože, Kajzer, Alenka, Trbanc, Martina (ur.): *Aktivna politika zaposlovanja*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 174.
- Štiblar, Franjo (2008). *Svetovna kriza in Slovenci – Kako jo preživeti?*. Založba ZRC, Ljubljana.
- Štor, Marko (2002). *Največje ekonomske krize in njihov vpliv na svetovne kapitalske trge*. Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
- Trbanc, Martina (1995). Employment Opportunities for University Graduates in Slovenia. *European Journal of Education*, 30, št. 1, str. 49–63.
- Ule, Mirjana (1995). *Prihodnost mladine*. DZS, Ljubljana.

- Zorc, Mateja (2013). *Gospodarska kriza v Sloveniji in ukrepi za izhod iz nje*. V: Stare, Špela (ur.): *Z znanjem do idej za nov zagon gospodarstva*. Fakulteta za management Koper, Škofja Loka, str. 125.

Viri

- (1993). Zakon o visokem šolstvu (ZViS). Ur. list RS, št. 67/1993, 39/1995 Odl. US: U-I-22/94-15, 18/1998 Odl. US: U-I-34/94, 35/1998 Odl. US: U-I-243/95-13, 99/1999-ZViS-A, 64/2001-ZViS-B, 100/2003-ZViS-C, 63/2004-ZViS-D, 94/2006-ZViS-E, 15/2008 Odl. US: U-I-370/06-20, 64/2008-ZViS-F, 86/2009-ZViS-G, 34/2011 Odl. US: U-I-156/2008, 78/2011, 32/2012.
- Černoša, Slavica. (2012). *Razvoj sistema izobraževanja v Sloveniji v luči uresničevanja skupnih evropskih ciljev*. Privzeto 1. 4. 2014 iz: <http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/zalozba/>.
- European Commission. (2010). *Employment in Europe 2010*. Privzeto 5. 2. 2014 iz: http://ec.europa.eu/employment_social/eie/index_en.html.
- European Council. (2013). *Factsheet on youth employment*. Privzeto 8. 6. 2014 iz: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/137631.pdf.
- Evropska komisija (2014). *Pobude iz strategije Evropa 2020*. Privzeto 6. 6. 2014 iz: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=956&langId=sl>.
- Eurostat (2013). *Population and social conditions – Education and Training – Indicators on education finance*. Privzeto 8. 6. 2014 iz: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>.
- Hanc, Aleksandra. (2010). *Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, Slovenija, 2009*. Privzeto 15. 3. 2014 iz: https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3199.
- Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (2000). *Slovar Slovenskega knjižnega jezika*. Privzeto 1. 2. 2014 iz: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>.
- Kozmelj, Andreja. (2008). *Diplomanti višjih in strokovnih šol in visokošolskih zavodov, Slovenija, 2007*. Privzeto 15. 3. 2014 iz: https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1648.
- Kozmelj, Andreja. (2009). *Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, Slovenija, 2008*. Privzeto 15. 3. 2014 iz: https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2320.
- Kozmelj, Andreja. (2011). *Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, Slovenija, 2010*. Privzeto 15. 3. 2014 iz: https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4144.
- Kozmelj, Andreja. (2013). *Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, Slovenija, 2008*. Privzeto 15. 3. 2014 iz: https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5700.

- Lesjak, Dušan, Marjetič, Eva (2013). *Trg dela in visokošolski razpis za vpis*. Privzeto 28. 2. 2014 iz: Vir: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/Visoko_solstvo/Statistika_in_analize/Analiza_trga_dela_jan2013.pdf.
- Ložar, Breda. (2006). *Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, Slovenija, 2005*. Privzeto 15. 3. 2014 iz: https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=176.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2011). *Nacionalno poročilo Slovenije o izvajanju strateškega okvira evropskega sodelovanja v izobraževanju in usposabljanju 2020*. Privzeto 5. 6. 2014 iz: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_razvoj_izobrazevanja/strategija_iu2020/
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2014). *Delovna področja*. Privzeto 25. 3. 2014 iz: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/.
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. (2014a). *Ravni visokošolske izobrazbe*. Privzeto 20. 2. 2014 iz: <http://www.arhiv.mvzt.gov.si/indexe600.html?id=11789>.
- Statistični urad Republike Slovenije (2012). *Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, Slovenija, 2011*. Privzeto 15. 3. 2014 iz: https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4671.
- Statistični urad Republike Slovenije. (2014). *Slovarček pojmov*. Privzeto 15.03.2014 iz: <http://www.stat.si/klasius/Default.aspx?id=13>.
- Strašek, Rok. (2010). *Financiranje visokega šolstva za tretje tisočletje*. Privzeto 29. 3. 2014 iz: http://www.arhiv.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/dokumententi_visokosolstvo/KNJIZNICA/CRP-F3T-porocilo.pdf.
- Urad za makroekonomske raziskave in analize. (2013). *Ekonomski izzivi 2013*. Privzeto 10. 3. 2014 iz: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/izzivi/2013/EI13_splet.pdf.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2009). *Poročilo Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje za leto 2008*. Privzeto 29. 3. 2014 iz: http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/letna_porocila.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2010). *Letno poročilo 2009*. Privzeto 29. 3. 2014 iz: http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/letna_porocila.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2012). *Letno poročilo 2011*. Privzeto 29. 3. 2014 iz: http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/letna_porocila.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2013). *Letno poročilo 2012*. Privzeto 29. 3. 2014 iz: http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/letna_porocila.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2014a). *Predstavitveni pregled Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje 2006*. Privzeto 29. 3. 2014 iz: http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/letna_porocila.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2014b). *Predstavitveni pregled Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje 2007*. Privzeto 29. 3. 2014 iz: http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/letna_porocila.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2014c). *Predstavitveni pregled Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje 2010*. Privzeto 29. 3. 2014 iz: http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/letna_porocila.

- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2014d). *Registrirana brezposelnost*. Privzeto 20. 3. 2014 iz: http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/registrirana_brezposelnost.